

Késő avar kor végi közösségi átalakulások a sziráki temető tipokronológiai vizsgálatán keresztül

Jelige: Griffes-Indás

Kiegészítő dokumentum

Tartalom

A SZIRÁKI TEMETŐ SÍRJAINAK KATALÓGUSA	3
A KÉSŐ AVAR KORI RELATÍV KRONOLÓGIA KIALAKULÁSA, TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK A KÉSŐ AVAR KOR VÉGÉN.....	23
BIBLIOGRÁFIA.....	28
TÁBLÁK.....	29

A SZIRÁKI TEMETŐ SÍRJAINAK KATALÓGUSA

1.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 160 cm. Mell.: 1. Vaskés a bal kéz mellett. H.: 13 cm, Sz.: 1,1 cm.
2. Kova darabok és egy pattintott kova szilánk mellette. 3.Vascsat a medence táján. H.: 3 cm,
Sz.: 3 cm. 4. Másik vascsat töredéke. 5. Fekete gyöngy a derék táján. Az egész sír leletanyaga
hiányzik.

2.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 100 cm. Mell.: 1. Vaskés a jobb kéz mellett. H.: 10 cm, Sz.: 1,5 cm. 2. Szárnyas állat csontjai ételmellékletként a fej és a váll közt. 3. Ugyanitt tojás töredékei. Az egész sír leletanyaga hiányzik.

3.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 100 cm. Csontváz bolygatott állapotban. Mell.: 1. Tojás töredékei a jobb kéz alatt. Az egész sír leletanyaga hiányzik.

4.sír: T.: ÉNy-DK. Mell.: 1. Ovális alakú bronz karika (fülbevaló) a koponya csecsnyúlványának tájékán, négyszögletes átmetszetű drótból hajlítva. H.: 1,8 cm, Sz.: 1,5 cm. 2. Kova tűzkő darab a bal kéz mellett elhelyezve H: 2,5 cm Sz: 1,4 cm. 3. A kova mellett közvetlen ugyanott egy kerámia töredék 1 méter mélységben a sírban. A kerámia nincs meg. 3.Vaskés (ismeretlen helye a sírban) H.: 10,6 cm, Sz.: 1,7 cm.

5.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 50 cm. A csontváz teljesen elkorhadt. Felette szén darabok voltak megfigyelhetők. Mell.: 1. Két kovadarab ismeretlen helyen a sírűreg alján. Az egész sír leletanyaga hiányzik.

6.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 200 cm. Mell.: 1. Két kova tűzkő darab 170 cm mélyen. 2. Egy kerámia töredék mellette (egy kovakő van meg és nincs kerámia). 3. Egyenes vaskés a jobb kéz mellett, H.: 8,4 cm, Sz.: 1,3 cm (hiányzik). 4. Csüngős kör alakú bronz fülbevalók a koponya két oldalán. Az egyik fülbevaló oválisra hajlított, hatszög átmetszetű drótból készített, nyílt, záró oldalának középső részén pánt tagolja. Két csüngővel rendelkezik, a kisebb a karika belsejében, míg a nagyobbik másik azon kívül csüng, mindkettő üveggyöngyből készült. A külső gyöngy felett hármass tagolású bronz pánt található, ugyanez a gyöngy a hármass tagolással mostanra letört a fülbevalóról. A belsőnek is lehetett ilyen pántja, de hiányzik, emiatt töredékes a fülbevaló. H.: 3 cm, Sz.: 2 cm. A másik fülbevaló drót karikája szintén nyíltan végződik, de kerek formájú és henger alakú metszettel rendelkezik, az egyik oldalán zárópántja van és két csüngő volt található tőle nem messze, amik a pántról csúszhattak el a nyílás felé: *"Az egész csüngő eredeti helyéről, melyet egy keskeny pánt jelez, elcsúszott a nyílás felé s úgy látszik hasonlókép félre csúszott azon hurokra fűzött a alúl keskeny pánttal ékített, gömbalakú kis gyöngy is, mely a karikának a csüngővel ellentett oldalát ékíti."*¹. A belső csüngő egy négyoldalú hasáb alakú gyöngy pánt rögzítés nélkül, a kisebbik, külső egy gömb alakú gyöngy, ennek van egy kisebb keskeny bronz pántja. A karika ellentétes oldalán szintén található egy kis gömb alakú gyöngy csüngő, mely hurokra lett felfűzve és egy kis keskeny bronzpánt díszíti. Hiányzik róla egy kis pánt, amely eredetileg a csüngő másik oldalán lehetett. H.: 3,3 cm, Sz.: 2,3 cm.

¹Pósta 1895, 60-61.

7.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 200 cm. A csontváz bolygatott helyzetben. Mell.: 1. Lemezes szíjvég töredéke, keskeny, egyenesen lehajtott szélekkel, melyen szegecs fut át. 2. Egyenes vaskés a bal láb felső szárán. H.: 9 cm, Sz.: 1,3 cm. 3. Bronz csüngős fülbevaló töredékei, filigrános díszpántokkal. 4. Gyöngyök a nyaknál. Egy kettétört, lapított gömb alakú, egy zöldeskék gyöngy, egy kettős gömb alakú gyöngy és egy áttetsző üveggyöngy, emellett egy zöld lapított kúp alakú gyöngy töredéke. 5. Egy méter mélyen a sírban előkerült egy obszidián darabka és egy edénytöredék. Az egész sír leletanyaga hiányzik.

8.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 200 cm. Mell.: 1. Ezüst csüngős fülbevaló pár koponya két oldalán. Hasonló kialakítású, mint a 6.sír első fülbevalója, az egyik rongált állapotú, másik ép. Az ép darab nyitott végű és a karika végei elmozdulnak egymástól, a hosszanti oldalain egymással szemben díszpántok vannak és a tetején is. A Csüngő csonkakúp alakú 4 oldallal, felette egy kettős tagolású pánt rögzíti a karikához. A belső gyöngy ovális jellegű formát ölt, nincs pánthoz rögzítve, közvetlen érintkezik a karikával, mostanra teljesen eltűnt. H.: 3,3 cm, Sz.: 1,6 cm. A másik fülbevaló karikája kettétört és a csüngője hiányzik, H.: 2,3 cm, Sz.: 1,6 cm. 2. Bronz pántos karika a koponya mögötti hátsó részen *"hajkarikává görbítve"*². Átm.: 1,5 cm. 3. Övkampó töredéke a koponya csecsnyúlványa alatt (a leletanyagban a tárgy hasonlít a róla készült rajzra, de merőlegesen a tükörtengelyen össze van nyomva), a vége eltűnt³, karikájának csak egy töredéke van meg. H.: 2,5 cm, Sz.: 1,9 cm. 4. Gyöngyök a nyak körül. Az egyik lemezből készült ovális alakú. H.: 2 cm, Sz.: 0,4 cm. Ezenkívül egy nagyobb és egy kisebb, karika alakú kék gyöngy (egyik van meg csak). Átm.: 1,4 cm. 5. Vastű a mellkas táján, H.: 4 cm (nincs meg). 6. Aranyozott rúdgyöngy ismeretlen pozícióból. H.: 1,4 és Sz.: 0,6 cm. Kerámia töredék a sírűregben 120 cm mélyen (edénycserép, nincs meg).

9.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 50 cm. Gyereksír. Sírmelléklet nélküli.

10.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 100 cm. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló töredéke a koponya oldalán, sajnos nem tisztázott, hogy melyik oldalt. 2. Nyolc darab gyöngy a koponya töredékei között. Hat darab kúp alakú, zavarosan áttetsző üveggyöngy, öt kék és egy zöld, és még két csepp alakú, de zöldes-fehér színű és áttetsző. 3. Agyagedény a jobb alkar mellett (*A jobb alkar mellett tojásdad, lapos fenekű, keskeny kihajló nyílásperemmel ellátott agyagedény, melynek testét egy az öble körül háromszor körülfutó vonal két részre tagolja s e vonal alatt egy, felette három hullámvonalas sáv ékíti ; egyik oldalának nyílás peremét az ásó*

²Pósta 1895 61.

³La Tène stílusú, Pósta 1895, 61.

levágta.”)⁴. M.: 12 cm, Sz.: 10,8 cm. 4. Tojástöredékek a jobb kéz mellett. A sír teljes leletanyaga hiányzott, azonban a kerámia visszaazonosításra került.

11.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 100 cm. Mell.: 1. Egyenes vaskés a jobb alsó lábszárcsont mellett. H.: 9 cm, Sz.: 1,5 cm. 2. Agyagedény, mely hasonló a 10. sírban találthoz, de durvább alakú és kézzel formált, két körül futó vonal közt egy hullámvonal díszíti. M.: 10 cm, Sz.: 9,8 cm. Alján odaégett ételmaradvány (köles). 3. Állatcsontok a lábfejek között. Az egész sír leletanyaga hiányzott, azonban a kerámia visszaazonosításra került.

12.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mell.: 1. Korongos bronz boglár pár összekapcsolva a csontváz nyakcsigolyáin, az állkapocs alatt, alattuk szövetdarab lenyomatok. Két teljesen ugyanolyan darab, az alapja egy sima egyenes kis bronzlemez, melyek alján az egyik tagon a kapcsoló egyik, hosszabb kapcsoló része, a másik oldalán a kapocs másik része, melybe az egyenes véget illesztjük. A bronz lemezek tetején szegéllyel díszített berakások vannak középen mind a kettő lemezen, melyek körül nyolc, kisebb ékkő van körberakva ékkőrekeszt alkotva. Mindkettő boglárban csak kettő teljes berakás maradt meg, a többi vagy roncsolt, vagy az üres rekeszekből hiányoznak az üvegberakások. A " kapcsoló lemez háti oldalán a kapocs mellett kettő forrasztott lemezes fül van, ezzel varrták fel a kapcsolókat (azóta a másik boglár kapcsoló tűjétől távolabb eső lemezes fül letört és elveszett). Átm.: 2,8 cm. 2. Négyoldalú, hasáb alakú csont tűtartó a kapocs alatt, élei tompítottak. H.: 7,7 cm, Sz.: 1,1 cm. 3. tojás töredékek közvetlen a csonttűtartó alatt. 4. A 6.sír 1. számú fülbevalójához hasonló gömbcsüngős fülbevalók a koponya két oldalán a fülei helyén. Mindkettő külső csüngője felett hármas tagolású pánttal kapcsolódik a bronz karikához. Belső csüngőjükből az egyiknek csak a drótja van meg, ahogy mindkettő fülbevaló csüngővel ellentétes, keskenyebb oldalán szintén csak a felfűző drótok vannak meg. A karikák négyzetes átmetszetűek és mind kettőnek nyitott végződése van, az első fülbevaló karikájának a végei el vannak tolódva egymástól, a másikon egymással szemben vannak. 4.1 H.: 4 cm, Sz.: 1,9 cm. 4.2 H.: 3,1 cm, Sz.: 2 cm. 6. Állatcsont maradványok a lábak vége között. 7. Egy ovális alakú, lapos fenekű, keskeny kihajló peremmel rendelkező agyagedény, hullámvonalas sávval karcolva a nyílásának belső szélén, a lábak vége között az állatcsontok mellett, 2 méter mélyen a sírban. Az edény alján ételmaradvány volt ("*pörkölt köles*"⁵).

13.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 135 cm. Mell.: Vaskés a csontváz balkeze alatt. H.: 13 cm, Sz.: 1,4 cm. Az egész sír leletanyaga hiányzik.

⁴ Pósta, 1895, 61.

⁵ Pósta 1895, 62.

14.sír: T.: É/ÉNy – D/DK. Mély.: 100 cm. Mell.: 1. Pattintott kovadarab, nyílhegy szerű alakkal a jobb felkar felső részén (nincs meg). 2. Agyag orsógomb a jobb felkar középső táján, olyan alakkal, mintha két csonka kúp lenne egymásra téve, alsó és felső részen hullámos vonalakkal díszítve. M.: 2,5 cm, Sz.: 3,5 cm.

15.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 165 cm. Mell.: 1. Agyagedény két töredéke pörkölt köles maradványokkal a csontváz jobb lábfeje mellett, a 10. sírban találthoz hasonlatos anyagú és mivű, teste felső részén három párhuzamos vonaldísz ékíti. A sír teljes leletanyaga hiányzott, de a kerámiát sikerült visszaazonosítani.

16.sír: T.: É–D. Koporsófolt volt megfigyelve. A koporsó alj: Sz.: 40 cm. 2 centiméterenként cölöplyukak megfigyelve. Vas koporsócsattok nyomai látszottak. Mély.: 200 cm és bolygatott állapotban volt feltárva. A sír felső végében a koponya maradványai és töredékei voltak egy halmazban, de a nagyobb csontok a koponyáról hiányoztak. A sír aljáig nem jutottak el, mert itt megmaradt a barnás-feketés betöltés maradványa a koporsónak. Mell.: 1. Bronz mellékszíj veret a koponyacsontok közt. Egybe öntött technikával készült, lekerekített ellipszis alakban, aljának közepén és a két felső sarkán kiugró lekerekített nyúlványokkal. Az alja teljesen sima és vékony, míg a felső része tömör állagú és vésett indadíszítések találhatóak rajta. Jobb oldalának díszített oldala rongált állapotban van. Hosszában, közepén két lyuk van, amin szegecsesek voltak átütve (hiányzik mostanra). H.: 1,4 cm, Sz.: 1,5 cm. 2. Ugyanilyen mellékszíjveret a sír jobb oldalának közepe táján egy ujjperc alatt. 3. Egy harmadik ugyanilyen veret a sír jobb oldalának végén két felkarcsont mellett. 4. Vaskés helyezkedett el ugyanitt, H.: 7 cm Sz.: 1,4 cm. Rövidebb az átlagnál és a végétől egy V alakú kiszélesedés van, a nyéllyuk előtt egy szokatlan kivastagodó pánt található. 5. Aranyozott öntött bronz mellékszíjvég a sírgödör alsó bal sarkában, előlapján indás motívumú díszítésekkel, hosszában a felső fele kissé rongálódott állapotú. A felső végén négy kiugró lekerekített nyúlvány található, amely 2 szegeccsel foglalta körbe a szíjat. H.: 4,3 cm, Sz.: 1,4 cm. 6. Vasbalta ugyanezen a helyen. Pengéje az él felé kissé homorú ívvel kiszélesedő, téglalap szerű formát képez, melyből a penge tövének egy részénél egy domború rész van bevágva. A penge töve négy oldalú hasábszerű alakot vesz fel, ebben van egy kerek nyéllyuk, melynek két oldalán alulra és felülre is két-két ívelt háromszög alakú nyúlványok hatolnak ki, melyek lemezesnek tűnnek, középgerinces nyúlványdíszként hatolnak ki a fegyverből, a penge kivágásával együtt csaknem egy fél kört alkotnak. A nyéllyukon túl egy négyzetes hasáb alakú nyúlvány fejezi be a baltafejet. A két külső lapot minkét oldalon függélyes vonaldísz ékíti, az oldalnyúlványok közül az egyik alsó letört. H.: 16,3 cm, Sz.: 6,2 cm a penge az élénél. 7. Aranyozott bronz lyukvédő veret töredéke, rongált állapotban a sírűreg felső végén, egy

felálló lábszárcsont mellett, az aranyozásnak csak nyomai vannak rajta. H.: 2,2 cm, Sz.: 1,3 cm.

17.sír: T.: É-D. Mély.: 135 cm. Mell.: 1. Gömbcsüngős fülbevaló pár a koponya mellett két oldalt, a 6.sír első fülbevalójához hasonlóak. Az első fülbevaló külső csüngője egy hármas tagolású filigrános pánt által csatlakozott a karikához, a felső gyöngyének a fele is megvan, sötétkék színezetű gyöngycsüngői vannak, a fülbevaló karikája ketté tört, van egy hiányzó darab belőle, így az két töredékből áll. A többi pánt sima. Felső csüngője letört félig. H.: 4 cm, Sz.: 1,5 cm. A másik csüngő is károsodott, csüngői hiányoznak, csak egy nyitott végű karika, a hosszanti, zárt oldalán egy bronz karikapánttal rendelkezik, illetve a rövidebb oldalak közül az egyik végen van egy bronz pántocska ráforrasztva, a másik végén egy elszíneződés van, ott ahol a másik oldalon a pántocska található, feltételezésre okot adva, hogy ott is lehetett egy pánt. H.: 2,5 cm, Sz.: 1,6. 2. Üveggyöngyök a nyakcsigolyákon, ebből öt kúp alakú és három csepp alakú gyöngy volt kék és zöldeskék színű, még egy csepp alakú gyöngy, mely áttetsző fehéres színű volt. 3. Edény a csontváz bal lábfeje mellett egy a 12.sírban találthoz hasonló, de darabokra törve.

18.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 50 cm. Gyerekcsontváz. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló pár a koponya két oldalán a fülei tájékán, a 6.sírban sírban talált 1. Csüngős fülbevalóhoz hasonlatos darabok, de sima pántokkal rendelkeznek és sérültek, csüngőik gyöngye hiányzik, csak a csüngők drótkarikái vannak meg, karikaik nyitott végűek. 1.1: H.: 2,1 cm, Sz.: 1,3 cm. 1.2: H.: 3,9 cm, Sz.: 1,7 cm. 2. Három csepp alakú üveggyöngy a csontváz nyaka körül volt, melyek közül kettő áttetsző zöldes-fehéres színű, egy pedig zöld. 3. Két négy oldalú és hasáb alakú üveggyöngy ugyanitt, melyek közül egy piros színű egy pedig sötétkék színű. 4. Két kicsi töredezett szélű bronz lemezke ugyanitt, egy-egy lyukkal ellátva. 4.1: H.: 1,3 cm, Sz.: 1 cm. 4.2: H.: 1,2 cm, Sz.: 1 cm. A fülbevalókon kívül a sír többi anyaga már nincs meg.

19.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 100 cm. Mell.: 1. Négy vascsat a csontváz medencéje környékén. Egyik kerek, Átm.: 3,4 cm. A másik három szögletes kerettel rendelkező, de csak töredékek voltak megmenthetők belőlük. 2. Agyagedény töredékei, mely a 10. sírban találthoz hasonló anyagú, formájú, kézzel formált és díszítetlen a jobb felkar tövénél. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

20.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mell.: 1. Vaskarika fülbevalók töredékei a koponya két oldalán. Az egyikhez 4 gömböcskéből álló granulátum díszítés volt hozzározsdásodva, talán szőlőfürt csüngős fülbevalók voltak. 2. Sötét kék gyűrű alakú gyöngy ketté törve a nyak körül. 3. Agyagedény töredékei, a 10.sírban találthoz hasonló anyagú, formájú. A testén két

hullámvonalas díszítés és négy párhuzamos vonaldíszítés található. 4. Vaskés töredéke a jobb kézben. A sír teljes leletanyaga hiányzott, de a kerámiát sikerült visszaazonosítani.

21.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 200 cm, bolygatott állapotban. A sírűreg bal felső és jobb alsó sarkában elszenesedett fadarabok maradványai. A sírűreg alján koporsó nyomai, 160 cm mélyen. Felső végében karcsontok, nyakcsigolyák és a koponya belső csonttöredékei. A sírűreg közepén a két felső lábszárcsont között hevert a koponya, a csontváz deréktól lefele teljesen in situ állapotban volt. Mell.: 1. Öt melléksíj veret a sír felső végében lévő csontok közt, 16.sírban találtakhoz hasonló, amely lapjuk teljesen sima, csak a két szegecs lyuk közti részt díszíti egy félhold alakú vésett vonal. H.: 2,1 cm, Sz.: 1 cm. 2. Agyagedény a két lábfej között, a 12.sírban találthoz hasonló alakú és anyagú, készítésű. Közvetlen a pereme alatt körül fut egy hullámvonalas díszítés, ez alatt sima vonalas díszítés, majd alatta ismét hullámvonalas, majd ez alatt újra sima vonalas sáv díszíti, csirke csontok voltak benne. Egyéb állati csontok a lábfej végeinél.

22.sír: T.: ÉNy-DK. A sírban talált leletek egy jó része nem tudni pontosan hol volt a sírban és a leletek egy jó része elveszett. Mell.: 1. Két arany (vagy aranyozott) csüngős fülbevaló szögletes huzalból hajlítva (vagy öntve), melyek elvékonyodnak a végeik felé, két oldalukon és függő pántjaikon granulált díszítéssel. A felső függőkön egyszeres, az alsókon háromszoros filigrán réteg díszíti őket, gyöngyeik a feltárás idején is hiányoztak. (A két fülbevaló nincs meg). 2. Két csat (nincs meg). 3. Bronz karperecpár, az egyik nyitott véggel, Átm.: 7.5 cm V.: 0,3 cm, míg a másiknak a két vége össze lett szorítva és kicsit oldalasan elállnak egymástól, Átm.: 7 cm V.: 0,3 cm. Mindkét karperec a végei fele hirtelen kezd el kiszélesedni, a végeiken és metszetben lelapítva végződnek. 4. Bronzgyűrű (nincs meg), 5. bronzkarika töredéke (nincs meg), 6. *"bronzsodrony"* hurok formájúra alakítva (nincs meg).⁶ 7. Vaskés pengéjéhez tartozó vastöredékek (nincs meg), 8. dinnyemag alakú ólom gyöngyökkel járt együtt. Az egyik ólomgyöngyöt a nyitott végű bronz karperec záródásába szorítva találták meg, annak zárótagjául szolgálhatott. Átlagosan H.: 1,6 cm - 2 cm közötti, Sz.: 0,8 cm körül. 8. Kékes, feketés és zöldes színű üveggyöngyök egészben, vagy töredékesen, csepp, kis orsógomb, henger, téglatest és karika szerű alakokban, emellett kisebb fekete dinnyemag alakú gyöngyök is voltak köztük (ebből az egészből mára csak egy része van meg). Vannak csepp alakú üveggyöngyök is köztük, melyeket hosszában apró henger formájú bronzlemezről készült csővel béleltek ki. 9. Kis agyag orsógomb. Átm.: 1,5 cm, M.: 1 cm.

⁶Pósta 1895, 64.

23.sír: T.: ÉNy-DK. Az információk a leletek elhelyezkedéséről a sírban nem állnak rendelkezésre. Mell.: 1. Bronz lemezes testű övcsat trapéz alakú kerettel, tuskéje hiányzik, csattestén három szegecs található. 2. Bronz lemezes tokú öntött mellékszíjvég, előlapján vésett S alakú indamotívummal, körülről egy szegély veszi körbe, felső szegélyén egy szegecs megy át. 3. Karika (bronz?). 4. Két vékony bronz huzal ugyanott. A sír teljes leletanyaga hiányzik, de a veretekről vannak tárgyrajkok.

24.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. A sír mélységéről és a leletek a sírban való elhelyezkedéséről nincsenek adatok. Mell.: 1. Három bronzlemez bennük szegeccsekkel, egyik feje félgömb alakú lemezből áll, benne szegecs ólommal van odaerősítve. 2. Vaskés töredéke. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

25.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. A sír mélységéről és a leletek a sírban való elhelyezkedéséről nincsenek adatok. Mell.: 1. 19 db gyöngy, köztük többek között kék üveggyöngy, barnás-fekete pasztagyöngy, fekete gyöngy fehér sávokkal díszítve, áttetsző kék gyöngyök is voltak. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

26.sír: T.: É-D. A sír mélységéről és a leletek a sírban való elhelyezkedéséről nincsenek adatok. Mell.: 1. Bronz lemezes övveret két lemeze, négyszögű, közepén két háromszög átütéssel, négy sarkukban egy-egy szegecs, fejük hiányzik. A Lemezek alján bőr konzerválódott maradványa. Egyik töredékes. A sír teljes leletanyaga hiányzik, de a lemezekről vannak rajzok.

27.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. A sír mélységéről és a leletek a sírban való elhelyezkedéséről nincsenek adatok. Mell.: 1. Öntött bronz fűszíjvég, mindkét oldalán ugyanolyan kidomborodó hármass S mintájú növényi ornamentika, felső szegélye elválasztott és egy fektetett S alakú indamotívum van benne. Itt mindkét oldalt két-két szegecs üti át. 2. Rozsdás vaskés töredék. 3. Vaskarika töredéke. 4. Penge töredék ugyanitt. 5. Négy bronz lemez töredék, rajtuk szegecs gömb domborítással, aljukon bőrmaradvány. 6. Két darab bronz lemez, gömbfejú szegeccsekkel. 7. Három lemez veret két-két szegeccsel, melyeknek félgömb borítása van ólommal odaerősítve. 8. Öt korong szerű, behajtott oldalú, préselt lemezes rozetta alakú veret, rajtuk domborított griff ábrázolás. Két szegecs fut át mindegyiken. 9-10. „*Két pár bronzfülbevaló, mindannyi csonka, hasonlítottak a 34. sz. fülbevalóhoz.*”⁷ 11. Két bronzkarika nyitott végekkel. 12. Vascatkeretének töredéke ugyanitt két rozsdás vastöredékekkel. 13. Nagy dinnyemag alakú gyöngy ugyanitt. 14. Agyagedény töredékei, durva, kézzel formált, vastag fala nincs átégetve, díszítetlen. 15. Constantinus római bronzérem a Kr. u. IV. századból,

⁷ Pósta, 1895, 67.

átlyukasztva. 16. Bronzkarika töredéke ugyanitt. 17. Nyolc db kisebb gyöngy ugyanitt, főként kettős kónikus, henger, nyomott gömb, kása és dinnyemag alakokban, egyiken sárga sávós díszítéssel. 18. Bronz csüngős fülbevaló pár. Mindkettő ovális alakú karikával rendelkezik, szögletes átmetszettel, nyitott, de összeérő végekkel, hosszanti oldalaikon hármás pánt díszítésekkel. Egyik csüngőjén egy kúp alakú gyöngy lóg, a másiknak a csüngő drótja egy hármás pánttal díszített, van egy a karika belsejébe nyúló része gyöngy nélkül, külső gyöngye a hármás pánt alatt lóg, kúp alakú, de töredékes. Ennek a példánynak a tetején is van egy csüngő drótja kifelé állva, de gyöngy nélkül. A sír teljes leletanyaga hiányzik, de rajz készült róluk.

28.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 100 cm. Melléklet nélkül.

29.sír: T.: ÉNy-DK. Jobban dől nyugat-kelet irányba, mint a temető többi sírja. Mély: 110 cm. Jobb kar oldal mellé volt fektetve, bal kar a csontváz medencéjébe belenyúlt. Mell.: 1. S végű hajkarika pár kör átmetszetű alakú huzalból, végeiken kettős S alakú lemezes hurokkal a koponya halántéki táján. Az egyiknek a kettős S vége letört, de megvan. 1.1: H.: 2,5 cm, Sz.: 2 cm, 1.2: H.: 2,5 cm, Sz.: 1,7cm.

30.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 160 cm. Mell.: 1. Két vascsat töredéke a csontváz jobb medencéje mellett (nincs meg). 2. Egyenes vaskés töredéke a jobb kézben, vagy az alatt. H.: 12,7 cm, Sz.: 1,6 cm. Van markolat tüske. Szárnyas állat csontjai a bal térd mellett.

31.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mell.: 1. 6.sírban találtakhoz hasonló csüngős fülbevaló pár a koponya mellett két oldalt, szögletes átmetszetű karikával, melyeknek egyik végét és az ennek ellentétes részét háromszoros filigrán pánt díszíti. A csüngőjük az egyiknél a belső részen, a másiknál a külső részen le volt törve. A csüngőnek ellentétes szemközti oldalán egy ólomgyöngy díszíti a karikát alul egy, felül meg két pánt közé szorítva. Ez a tag az egyik függőről letört. Mindkettő fülbevaló nyílt végű karikával rendelkezik, a letört csüngő továbbra is megvan. 1.1: H.: 3,3 cm, Sz.: 1,5 cm. 1.2: H.: 3,5 cm, Sz.: 1,9 cm. 2. Díszítetlen orsógomb töredékei (nincs meg) a jobb medence lapátja alatt. 3. Bronz karika kör alakú átmetszettel, végei egymásba hajlítva, a két medencecsont felett volt, maga a drót is spirálos díszítéssel rendelkezik. Átm.: 2,5 cm és 2,7 cm. 4. Vascsat töredékei ugyanitt, a keret töredékének oldalai: H.: 2,5 cm, 2,1 cm, 0,9 cm, Sz.: 0,3 cm. 5. 12.sírhoz hasonló csont tűtartó a két medencecsont között, de oldalán három lyuk lett befűrva, mindkét oldalon, Pósta Béla leírásában még beszél a benne talált vastű maradványokról is, amik mára teljesen hiányoznak. H.: 6,7 cm, Sz.: 0,7 cm. 6. Vaskés maradványa a bal medence lapáton, két darabban, mivel a markolat tüske letört. H.: 9,1 cm, Sz.: 1,3 cm.

32.sír: T.: ÉNy - DK. Mély.: 120 cm. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló a koponya egyik

oldalán (a 6. sírban találthoz hasonló pántokkal díszítve). Csüngője sötétkék, gömb alakú gyöngy, egy egyszerű pánttal a csüngőn, bronz karikája négyélű átmetszetű drótból készült. H.: 2,4 cm, Sz.: 1,5 cm. 2. Üveggyöngyök a nyak körül, melyekből 34 darab található a leletanyagban. Ezekből 12 orsó alakú, barnás pasztagyöngy hullámvonalas, sárga háttérrel, 9 db csepp alakú, amelyek fekete, kék, zöld és áttetsző kék színekkel rendelkeznek. Négy kúp alakú gyöngy is van köztük kettő zöldes-fehér, áttetsző, kettő koszosan áttetsző és az egyiket zöldes-fehéres domború csavarvonal díszíti. Négy gömb alakú gyöngy is, melyek közül egyik kettős gyöngy, barnás-sárga háttérrel. Egy henger alakú fekete, egy sérült, vagy csonkított csúcsú kocka alakú gyöngy is áttetsző kék színnel, illetve egy ugyanilyen színű, ellipszis alakú. 3. Darabokra tört agyagedény a csontváz jobb lábfejénél, benne ételmaradvány (nincs meg). Az edény szélét bevágott rovátkok díszítették, a pereme alatt a legöblösebb részén hullámvonalas sáv díszíti. Anyaga és formája a 12. sírban talált edényéhez hasonló.

33.sír: T.: ÉNy – DK. Mély.: 160 cm. Bolygatott sír. A koponya teljesen hiányzott a sírból. A sír közepe felett egy darabon koporsófolt nyoma látszott. Mell.: 1. Üveggyöngyök szétszórva az egész sírban, de főleg annak felső felében a sír aljától egy 5-8 cm-el magasabb rétegben. 59 db-ot sikerült összeszedni, 39 db csepp alakú sötét kék, vagy zöld, vagy zöldes-fehér, áttetsző színekben. Nyolc darab gömb alakú gyöngy is volt, fekete, áttetsző fehéres-narancssárgás, zöld és vöröses színekben, hét kettős csonka kúp alakú gyöngy áttetsző kék, zöldes-fehér, sárgás-vöröses színűek. 2. Félgömb alakú lemezes bronzveret a sír felső részében. H.: 0,8, Sz.: 0,9 cm, Átm.: 2,4 cm. 3. Hengeres csont tűtartó a verethez közel, benne a feltárás idején a vas tű szálak nyomai is megvoltak. H.: 6 cm, Sz.: 1 cm. 3. Négyélű, spirálosan tekert, kettőtört bronz tű ettől kissé jobbra, egyik végén behajtott lemezes füllel (nincs meg). 4. Bronz csüngős fülbevaló függőjének drótja a tűtől lejjebb, két végén filigrános pántokkal. H.: 0,9 cm, Sz.: 0,4 cm. 5. Bronz fejcsigolya maradványai négy darabra törve a sír közepének oldalán. A karikája egy finom lemezből készült (Sz.: 0,4 cm), mely a fej fele enyhén kiszélesül. A fej, mely rá volt forrasztva, egy alsó sima és egy felső poncolt, rozettás lemezből volt kialakítva. Karika. Átm.: 2 cm, fej Átm.: 1,3 cm.

34.sír: T.: É/ÉNy – D/DK. Mély.: 145 cm. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló pár a koponya mellett két oldalt. Mindkettő a 6.sír első fülbevalójához hasonló típus, de az egyik karikája hat élű, szögletes átmetszetű drótból készült, ennek díszítése filigrán pántos és a csüngő külső gyöngye tojásdad alakú és ennek a szorító pántja is egy kétsoros filigrános szerű pánt. A belső gyöngye és a karika felső gyöngye is letört. H.: 3,5 cm, Sz.: 2 cm. A másik fülbevaló karikája szintén szögletes metszetű, négyélű drótból hajlított, díszpántjai simák, a csüngő külső gyöngye szintén sima pántos és gömbölyű, de belső a gyöngy és a karika felső

gyöngydíszje itt nincs meg. H.: 2,7 cm, Sz.: 1,6 cm. 2. Hosszú gyöngysor a nyakon, melyből 130 darab van meg épségben. Ezek közül 113 csepp alakú, sötétkék, vagy zöld színű, vagy áttetsző zöldes-fehér színű, 15 darab gömb és karika alakú, fehér, zöld, citromsárga és kék színű (ez utóbbiak közt van egy kettős színű is van), 5 kúp alakú gyöngy, melyek áttetsző és zöldes-fehér színűek, kettő közülük csavarvonalas díszítésű, három tojásdad alakú kék színű, kettő kettőskúp alakú és lila, kék színűek. Kettő csonkított csúcsú hasáb alakot vesz fel, színeik áttetsző zöld és kékek. A gyöngyök között található három gömbcsüngő egy bronz csüngős fülbevalóról, továbbá van köztük egy kétágú csuklós övdísznek az alsó tagja, mely szegélyes félkör formát vesz fel négy küllővel, melyek közül kettő egybefogva a felső szélét alkotja, ennek közepén az átlukasztott csuklótag foglal helyet. H.: 2 cm, Sz.: 2 cm. 3. Ovális alakú bronzkarika nyílt véggel, közvetlenül az alsó állkapocs bal oldala alatt, melyen egy kisebb bronz hurok van. Ez a hurok és a karika egész egyik oldala egy bőr, vagy faszerrű korhadtt masszába volt belé rozsdásodva a feltárás idején. H.: 2,5 cm, Sz.: 2 cm. 4. Egy-egy bronz fejcs gyűrű a jobb kéz közép- és gyűrűsujján, mely mindkettő formára és nagyságra teljesen egyezik a 33.sírban lelt gyűrűvel. Az egyiknek a karikája szétpattant és levált a feje, ami mára rossz állapotban maradt meg, míg a másik épp állapotban maradt fent, csak a feje hiányzik. Az épp gyűrű: Átm.: 2 cm és bronz lap Sz.: 0,4 cm. 5. 12. sírban találthoz hasonló formájú és anyagú agyagedény a bal medencén. A pereme szélén egy körül futó két sima vonal díszíti, míg az edény öblös része felett és alatt egy-egy hullámvonalas sáv, nyílásának peremén pedig bemetszett rovátkolás díszíti. Az egyik oldala ki van törve. M.: 11,5 cm, Sz.: 10,8 cm. Nem volt meg, de sikerült visszaazonosítani. Szárnyas csontjai voltak benne. Az edény körül tojás töredékek és állati csontok voltak.

35.sír: T.: ÉNy – DK. Mély.: 155 cm. Bolygatott sír. Mell.: 1. Kúp alakú, kék színű gyöngy. 2. Agyagedény töredék, mely a 10. sírban találthoz hasonlatos, öble hullámvonalas sávval díszítve, alatta pedig egy egyenes vonaldíszítés fut körbe rajta. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

36.sír: T.: ÉNy – DK. Mell.: 1. A 6. sírban találtakhoz hasonló bronz csüngős fülbevaló pár a koponya oldalainál. Karikájuk négyélű, szögletes drótból hajlított, sima pántos díszítéssel, csüngőjük külső gyöngye négylapú, csonka gúla formájú. A belső gyöngyök és a karikák felső gyöngyeinek díszítése és a gyöngyök alakja nem állapítható meg biztosan, de valószínűleg ólomgyöngyök a feltáró, Pósta Béla szerint.⁸ Egyik darabon a felső gyöngy, másikon a csüngő belső gyöngye hiányzik. 1.1 H.: 3,5 cm, Sz.: 1,6 cm. 1.2 H.: 3,5 cm, Sz.: 1,5 cm. 2. 17 db

⁸Pósta 1894, 69.

üveggyöngy a nyak körül. Ezek közül 13 orsó alakú, sárga, hullámvonalas rátett díszítéssel, szürkés-barna alapszínű pasztagyöngy. Három karika alakú és ezek közül egy darab hármás, barnás-sárga alátétes igazgyöngy utánzat, kettő zöld színű, egy pedig kettős kúp alakú, kék színnel. 3. Kézzel formált agyag edény a csontváz jobb lábfejénél 165 cm mélyen, melyet spirálisan körül futó hullámvonal díszít. A hullámvonal spirál csavarodásai folyamatosan egymás alá kerülnek és néhol keresztezik egymást. M.: 11,8 cm, Sz.: 11,7 cm. Nem volt meg, de sikerült visszaazonosítani. Az edény körül szárnyas állat csontjai kerültek elő.

37.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. A sírmélyiségről nincs adatunk. Mell.: Bronz csüngős fülbevaló pár a koponya két oldalán. A fülbevalók a 36. sírban találtakhoz hasonlóak, de csüngőik mind letörtek, de előkerültek a belső gyöngyök kivételével. H.: 4,4 cm, Sz.: 1,6 cm. 2. Rovátkolt csont tűtartó két töredékben a jobb medence táján. H.: 7,5 cm, Sz.: 1,1 cm. 4. Agyagedény, mely a 10. sírban találthoz hasonló anyagú, formájú és készítésű, de kézzel formált. Díszítetlen, tartalma nem volt földön kívül. M.: 9,5 cm, Sz.: 9,5 cm. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

38.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 165 cm, H.: 240 cm, Sz.: 120 cm. Lovas sír. A ló csontváza egy szintben feküdt a sírűreg jobb oldalán, feje észak-nyugatnak volt keletelve, fara délkeletnek, jobb oldala a sírgödör szélét érintette. A fej a jobb oldalon feküdt, tehát dél-nyugatnak nézett. Nyakcsigolyák S alakú ívben a fej után, a gerinc és a farcsont egyenes vonalban jöttek a lapockák után, mellső és hátsó lábak kétoldalt. A lábak csontjai zeg-zug vonalban követték egymást. A két hátsó láb és bal mellső láb kissé a bordák között a test alatt, a jobb mellső láb pedig a test oldala mellett, kívül volt. A lóhoz tartozó Mell.: 1. Vaszabla a szájban. Oldalpálcás csuklós zabla karikákkal, kéttagú oldalpálcái szögletes átmetszetűek, végeik karikákban végződnek, melyek egymáshoz vannak kapcsolva. A pálcák S alakúan hajlítottak, vékony, de széles huzalból készültek. Külső végeiken egy kisebb és egy nagyobb lyuk található, egyik kerek, másik szögletes átmetszettel. Előbbiben foglal helyet az oldalpálca, másikon a kantárszár karikája. Közepükön szögletes füleik vannak, melynek két lyuka van. A belső lyuk a szájvas kapcsolására szolgál, a külső pedig a kantár pofaszíjának ráerősítésére. Szájvas H.: 19,2 cm. A kantárszár karikái: 1.Átm.: 2,5, 2.Átm.: 3,3 cm. Oldalpálcák H.: 13 cm, a füleik: 1.H.: 2,5 cm, Sz.: 2,2 cm. 2.H.: 3,3 cm, Sz.: 2,8 cm. 2. Két vaskengyel, egyik a has táján, másik közelebb a lapockákhoz, 10 cm-el mélyebben. Mindkettő ovális formát vesz fel, talpuk lapja befele hajlított és bordázott aljú, átmetszetük szögletes, a tetejükön füleik lapát szerű formát vesznek fel, közepükön téglalap formájú résszel. A talp Sz.: 4,4 cm. 1. M.: 17 cm, Sz.: 11,5 cm. 2. M.: 18 cm, Sz.: 11,9 cm. 3. Hevedercsat szintén a hastájékon. H.: 5,9 cm, Sz.: 5 cm. Az ember csontváz bolygatott, csak a két alsó lábszár

feküdt eredeti in situ helyzetben. A felső lábszárcsontok keresztben feküdtek a sír hosszanti oldalaihoz képest. A bordák, karcsontok és a koponya teljesen hiányoztak, néhány csigolya megvan. Mell.: 1. Agyagedény a lábak között, a 10. sírban találthoz hasonló anyagú és mivű. Teljesen össze volt nyomva a föld által, tartalma nem megállapítható. 2. Bronz mellékszíjvég a bolygatott felső lábszárcsontok közt. Mindkét lapján domború háromlevelű növényi ornamentikával, két szegeccsel átszúrva, hátlapján szegéllyel díszítve. H.: 2,2 cm, Sz.: 1 cm. 3. Bronz mellékszíj veret palmettás díszítéssel az előlapján pár csigolya között. Háromszög szerű formát vesz fel, előlapján palmettás növényi díszítés, hátlapja sima, közepén egy szegecs fut át. H.: 1,1 cm, Sz.: 1,1 cm. 4. Egy bronz csüngős fülbevaló töredék ugyaninnen. Karikája ovális alakú és szögletes átmetszetű, töredékes, pántjai és a felső csüngő hiányzik. Alsó gyöngye egy sima pánt díszítéssel megmaradt rajta, mely gömb alakú sötétkék gyöngy. H.: 1,8 cm, Sz.: 1,4 cm. 5. Négy darab koporsócsat a sírűreg közepe és baloldala hosszanti oldalában. A sír leletanyaga nem áll rendelkezésre ehhez a munkához, mert a Magyar Nemzeti Múzeum állandó kiállításának részét képezi.

39.sír: T.: É/ÉNy – D/DK. Lovas sír. Bolygatott. H.: 235 cm, Sz.: 115 cm, Mély.: 160 cm. Koporsófolt nyomai a sír bal szélétől a közepéig a medence és a lábszárak között a lócsontváz felé terjeszkedve. Koporsócsattok a csontváz körül. Kerámia darabok elszórva a sírban. Az emberi csontváz a sír bal oldalán, nyújtott helyzetben, elkorhadt csontokkal, koponya hiányzott, csak az alsó állkapocs maradt meg, de a helyén. A lábszárcsontok bolygatottnak látszottak, a sír baloldali falában függőlegesen álltak. A ló csontváz egyben a sírűreg jobb oldalán, feje észak-nyugat fele keletelve, fara dél-kelet fele, jobb oldala érinti a sírgödör szélét. Nyakcsigolyák s alakú ívben a fej után, gerinc és farsont egyenes vonalban a lapocka után, első és hátsó lábak oldalt felhúzva. Két hátsó láb és bal első láb kissé a test alatt a bordák közt, jobb első láb alsó része a test mellett kívül. Bordák a csigolyák két oldalán. Az egész test kissé jobb oldalon feküdt a föld nyomásától. A kantár és pofaszíjak lenyomata megvolt a koponyán. Mell.: 1. Vaszabla pár a pofa körül (nincs meg). 2. Poncolt indás díszítésű félgömb alakú veret pár a kantár szíjazatának lenyomata helyén, egyik a baloldalon az orr felett, másik jobboldalon a szemgödör alatt. Közepükön szegeccselés futott át, aljukon finom lemezkorong alapra voltak forrasztva (nincsenek meg), belsejükben finom homokot figyeltek meg. Mindkettő Átm.: 3,5 cm, M.: 3,5 cm. 3. Vascsat a fejen egy szíj lenyomatán (nincs meg). H.: 2,7 cm, Sz.: 2 cm. 4. Lemezes bronz szíjvég a fej mellett. Szalaglemeze forrasztott alsó és egy felső sima lemezből készült, felső végén egymás mellett két szegecs ment át rajta (ma az egész töredezett állapotú). Szalaglemez Sz.: 0,4 cm. Veret H.: 2,1 cm, Sz.: 2,2 cm. 5. Azonos lemezes bronz szíjvég a fej másik oldalán. 6. Félgömb alakú lemezes

bronz veretek, 14 db, a kantár szíjazatának lenyomatán, de több lehetett, mert volt még 11 db szegecs ezek mellé. Átm.: 2-2,5 cm. 7. Lemezes szíjvég pár az áladzó mellett (egyik van meg töredékesen). H.: 3 cm, Sz.: 2 cm. 8. Félgömb alakú veret a homlok közepe felett. Erősebb állagú, mint a többi, öntött és benne a szegecs is öntött, keskeny pereme van és akörül egy vésett vonal fut körül, vésett gombbal rendelkezik. Átm.: 2,1 cm. 8. Vas hevedercsat a mellüreg alatt. H.: 4,7 cm, Sz.: 4,5 cm (nincs meg). 9. Vas kengyel a mellüregtől 28 cm-re a sírszél fele. Ellipszis alakú, henger formájú alapból készült, végei kis korongokká szélesednek ki, közepét érinti a hágó két vége, úgy, hogy az alsó felük alkotja a talpakat. A talp egyenes és az alsó lapjának közepén domború gerinc vonul végig. Füle a felső rész közepéből kiugró önálló, rövid nyakú, téglalap alakot képez, kikopott lyukakkal. M.: 15 cm, Sz.: 10 cm. 10. Vas kengyel, az előző párja, az előzőtől 14 cm-el mélyebben, a sírüreg szélének közepén, a túlsó bordák közt. Hasonló az előzőhöz, de a formája inkább parabola, a talpa a külső lapján nem gerinces, a fülének nincs nyaka, két oldalt kissé homorúan ívelt. M.: 13,5 cm, Sz.: 11 cm. 11. 15 db pajzs alakú bronz mellékszíjveret a medence táján a szíj lenyomatán. 12 db vésett, vésett palmettás növénysszimbólumok az előlapokon, négy nagyobb (egy központi és 5 szélső pikkelyes levélszirmokkal), H.: 1,5 cm, Sz.: 1,6 cm, 9 kisebb (egy központi körül hét szélső levélszirm). H.: 1,5 cm, Sz.: 1,1 cm. Mindegyiknek két-két szegecse van egymás alatt. két darab alakra megegyezik a 16.sírban talált mellékszíjvégekkel, de előlapjukat háromszirmú vésett palmetta díszíti, alsó lemezük nincs, egyik nyúlványa letört. Épp példány H.: 1,6 cm, Sz.: 1,4 cm. 12. Három kétagú kapcsos levél alakú mellékszíjveretek. Felső hosszabb és rövidebb alsó tagjuk vésett, pikkelyes levélkoszorút képeznek a profilon. Az alsó részükön kettő szegecs volt egymás alatt függőlegesen, a felső félkör alakot. Egy ép, kettőből az egyik rongált állapotú, a harmadik kettőtört. Épp példány H.: 2,6 cm, Sz.: 1 cm (egyik sincs meg).

40.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló pár a csontváz fülei mellett. Hiányos állapotúak mára. A 6.sír első függőjéhez hasonló típusok, négyélű szögletes karikával és filigrános díszpántokkal. Csüngőjük külső gyöngye tojásdad alakú, kék, kettős tagolású szorítópánttal, mindkettő letört, belső gyöngye és a karika felső gyöngydisze hiányzik. Egyiknél a csüngő becsúszott a zárt hosszanti oldal mellé. 1.1: H.: 3 cm, Sz.: 2 cm, 1.2: H.: 2,5 cm, Sz.: 1,5 cm. 2. Tömör bronzhenger és bronz patinából zöldre festett szabálytalan kőbotocska töredéke az alsó állkapocs alatt, 150 cm mélyen a sírban. A henger: H.: 1,3 cm, Sz.: 0,5 cm (nincs meg).

41.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 160 cm. Mell.: 1. Vaskés ketté törve. H.: 14,3 cm, Sz.: 2,1 cm (nincs meg). 2. Bronz övgarnitúra 33 tagja a derék és medence táján. 2.1: Főszíjvég, öntött, mindkét oldalát keretbe zárt dombormű ékíti, egyiken vízszintes, másikban függőleges

irányban halad a dombormű. Egyik oldalon mind kettő keretet hullámvonalban csavarodó indadíszek és levelek töltik ki, a másik oldalon zoomorfikus griff figurák marcangolják egymást, kicsavart formában. Fejeik a dombormű közepe felé orientáltak, a fejeik egymással ellentétes irányban néznek a keret két oldala felé és ugyanabba az irányba elmozdulva. Lehet, hogy nem egymást, hanem egy közös prédát marcangolnak. Karmaik a jobb oldali keretnek támaszkodva helyezkednek el, mintha az lenne az ábrán a talaj. . Mindkettő oldalon van egy a lap tetején elválasztott kisebb keret is, benne folytatva az adott oldal mintázatát. H.: 10,5 cm, Sz.: 2,9 cm. 2.2: Négy mellékszíjvég. Előlapjaikat hullámvonalas indaminták díszítik, felső végükön két kiugró nyúlványban voltak a szegecsesek. Egybe öntötték, de a felső végükön a hátlapjukon téglalap alakú lemezke van forrasztva, a szíjak alsó lapjának leszorításához. H.: 4,8 cm, Sz.: 1,5 cm. 2.3: 12 db trapéz alakú mellékszíjveret⁹, áttört indadíszekkel. H.: 1,5 cm, Sz.: 1 cm. 2.4: Csuklós övcsat. A karika ovális alakú. A csuklós felső rész pajzs alakú keretben áttört indadíszítéssel rendelkezik. A veret keretének egyik tagját vésett gömbsor, a tűt vésett rovátkolás alakítja és a vége a keretre ráhajlítva egy vályu szerű végben helyezkedik el. A csukló vasszege eltört, három darabban került elő, azóta a restaurált. H.: 6,3 cm, Sz.: 3,5 cm. 2.5: Három db lyukvédő veret. H.: 2,5 cm, Sz.: 1,5 cm. D alakot vesznek fel, kis nyúlvánnyal az aljuk közepén, a tetejükön pedig egy egyenes hosszhoz kapcsolódnak a hajlott részek, áttört indadíszes/liliomos formával három lyukat formálva mintában. Három szegecs ment át rajtuk, egy az alsó nyúlványon, kettő pedig a sarkokon a keretből kiugró nyúlványokon. Felső részüknek a közepén kerek bevágás van. H.: 2,4 cm, Sz.: 2,4 cm. 2.6: Propeller veret. A középső korongon egy szegecs ment át, az előlapján a propellerek egymásnak forduló kigyószerű alakokat, vagy növényt mintáznak, gömbszerű díszítéssel a keretvonalak között és rovátkolással a szélein. Az egész áttört, egybe öntött. H.: 6,2 cm, Sz.: 1,4 cm. 2.7: Hét darab csuklós pajzs alakú övveret. Az eredeti publikációban még nyolc darab szerepelt, de a leletanyagban ma már csak eggyel kevesebb állt rendelkezésre. Mindegyik szegélyein gömbsordíszítés, belsejük áttört növényi ornamentikával rendelkezik. Tetejükön, és a felső tagok alsó szélein szegecslyukak találhatók, egynek mindhárom, egynek kettő szegecse van meg, három darabnak pedig egy, a többinek hiányzik. Alsó tagjaik kétféle áttört stílust öltenek, háromnak téglalap szerű növényi ornamentika alakját ölti, ebből egy korrodált, háromnak pedig lefele csúcsosodó indastílusa van. Az alsó és felső tagokat vasszög tartja össze. H.: 4,8/5,3 cm, Sz.: 3,1/3,4 cm. 2.8: Lemezes bújtató két darabja. Bronzlemezből téglatest formában egymásba hajlítva, zárt oldalán két szegeccsel rendelkezik. Hozzá tartozik

⁹Pósta 1895, 76.: itt még 13 db-ról van szó.

külön egy állatalakos veret, téglalap alakú kerettel rendelkezik és benne egy guggoló griffel áttörten, valószínűleg a bujtató lapjára volt ráerősítve díszítésként. H.: 3 cm, Sz.: 1,5 cm, V.: 0,9 cm. 2.9. Áttört pajzs alakú mellékszíjveret növényi ornamentikával. A tetején és alján a hátlapon szegecsek állnak ki. 9. Tüzkő. Nincs már meg. 10. Vasár töredéke, nincs már meg.

42. sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 155 cm. Mell.: 1. Egyenes vaskés a jobb kéz mellett. H.: 15,1 cm, Sz.: 1,6 cm. Nincs meg.

43. sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 150 cm. Mell.: 1. Egyenes vaskés a jobb kéz mellett. H.: 11,2 cm, Sz.: 1,6 cm. 2. Tüzkő darab ugyanitt. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

44. sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 190 cm. A sír felső fele bolygatott. Mell.: 1. Aranyozott gyöngy csüngős fülbevaló a koponya jobb oldalán, nyitott véggel, ovális, szögletes átmetszetű karikával. Két oldalán, valamint az alján és a tetején granulált pántok díszítik. Gyöngycsüngői hiányoznak, de a publikálás idején még megvoltak. H.: 4,2 cm, Sz.: 1,6 cm. 2. Párja a jobb kéz ujjai között. Gyöngycsüngői letörtek állapotban voltak a feltárás idején, azóta hiányoznak is. A karika egy része is letört. 3. Három üveggyöngy a térdkalács mellett. Erősen töredezettek, eredeti formájuk és színük nehezen beazonosítható. Az eredeti publikációban a leírásuk alapján: egy barna henger alakú gyöngy, sárga hullámvonal díszítéssel, egy henger alakú világoskék gyöngy, egy pedig kúp alakú volt és sötétzöld. Utóbbi hármas ikergyöngy lehetett.¹⁰ A leletanyagban található még rengeteg, dinnyemag, mandula, henger, nyomott gömb, téglalap és kúp alakú színes üveggyöngy, sokuk áttetsző, ezek nem szerepelnek a publikációban, eredetileg nem ehhez a sírhoz tartozhattak, beazonosításuk sikertelen volt. 4. Rovátkolt faragással, párhuzamos vonalakkal, formákkal díszített csont tűtartó a mell táján. Mára erősen töredezett, két kisebb darab található meg belőle, a publikálás idején még egyben volt. Együttesen H.: 7,3 cm, Sz.: 1,1 cm. 5. Csont tűtartó a jobb medencén, rovátkolt párhuzamos vonalakkal díszítve a szélein, közepén pedig belefárgott geometrikus mintázattal. A sávoknál zöld festés nyomai. H.: 8,2 cm, Sz.: 1,7 cm. Nincs meg. 6. Egyenes vaskés a mell felett, a tűtartónál valamivel magasabb rétegben és majdnem párhuzamosan, élével lefele fordítva fektetve, töredezett állapotban. H.: 13 cm, Sz.: 1,4 cm.

45. sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 100 cm. Mell.: 1. Bronz hajkarika a fej jobb oldalán. Karikája kerek átmetszetű drótból hajlított, vége spirálformában hajlik ki a karikából. H.: 2,9 cm, Átm.: 2 cm. 2. Ugyanilyen a fej másik oldalán, karikája ketté törve. Nincs meg. 3. „*Jobb lábánál a 10-ik sírban lelethez hasonló anyagú, alakú és mivű, de teljesen tönkre ment edény.*”¹¹ Nincs

¹⁰Pósta 1895, 76.

¹¹Pósta 1895, 76.

meg.

46.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 80 cm. Mell.: 1. Vaslánc karikája a bal medencén. A publikálás idején még megvolt három másik szeme, mára csak egy maradt. Átm.: 4 cm. 2. Vascsat töredékek. Nincsenek meg. 3. Vaskés töredéke. Nincs meg. 4. Vaslemez töredéke. Nincs meg.

47.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. A sírmélységről nincs adat. Mell.: 1. Vaskés a jobb kéz mellett. H.: 11 cm, Sz.: 2,1 cm. 2. Agyagedény a lábfejek közt. A 10. sírban találthoz hasonló anyagú és készítésű, testén három körülfutó hullámvonalas díszítéssel. A sír teljes leletanyaga hiányzott, de a kerámiát sikerült visszaazonosítani.

48.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mell.: 1. Két bronz karika fülbevaló a koponya két oldalán, a csecsnyúlvány alatt. Karikájuk kerek átmetszetű. Átm.: 1,9 cm. 2. Zöld és fekete színű dinnyemag alakú gyöngyökből álló sor (13 db) a nyak körül. A publikálás idején még 15 volt.

49.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 60 cm. Gyerek-sír. Mell.: 1. Félgömb és dinnyemag alakú gyöngyök (9) a nyak körül. Négy darab félgömb alakú, melyből három fekete és egy zöld színű, és 5 darab dinnyemag alakú, melyekből négy fekete színű, egy pedig zöld. 2. „*A csontváz feje fölött a 10-ik sírban lelthez hasonló alakú, anyagú és mivű agyagedény, mely azonban tönkre ment (...)*”¹²

50.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 70 cm, Sz.: 68 cm. Kettős temetkezés. Jobb oldalán férfi csontváz nyújtott helyzetben, tőle jobbra a bal oldalt női csontváz ugyanebben a helyzetben. Mell.: 1. Vaskés a férfi váz bal keze mellett. H.: 18,7 cm, Sz.: 1,7 cm. 2. Vascsat három töredéke a bal medencén. Azóta restaurált. H.: 2,5 cm, Sz.: 2,5 cm. 3. Vaslánc egy sima és egy kettős karikájának töredékei összeláncolva, ugyanúgy a bal medencén. Sima karika Átm.: 3 cm, a dupla karika H.: 2,8 cm, Sz.: 1,6 cm. 4. Bronz karika fülbevaló pár a női koponya két oldalán. Mindkettő nyílt végű, karikájuk szögletes keresztmetszetű, a publikáció szerint tartozhatott hozzájuk csüngő is, ami letört és eltűnt. Egyik töredékes, nagyobbik töredéke megvan. Épp példány Átm.: 2 cm. 5. Üveggyöngyök a női váz nyaka körül (64). A publikációban még 70 db volt említve. Fekete és zöld dinnyemag és nyomott gömb alakúak., köztük egy darab kicsi kásagyönggyel. A gyöngyök úgy voltak a halott nyaka köré fűzve, hogy egy dinnyemag alakúra egy nyomott gömb alakú gyöngy következett. 6. „*A gyöngyök közt került elő egy kicsiny ezüst lemeznek töredéke is, melyen egy lyuk részlete látszik, de ez inkább azon kis hengerded fadoboz díszítményeihez látszik tartozni, mely a fej jobboldalán feküdt, de teljesen elkorhadt és összenyomott állapotban, úgy, hogy csak vasabronacsiból*

¹²Pósta, 1894, 77.

lehetett 22 apró töredéket összeszedni.”¹³ Ez teljesen hiányzik. 7. Az eredeti publikációban szó van egy agyag orsógomb összemállott maradványairól is. Ez mára teljesen hiányzik. 8. Bronzgyűrű a nő jobbkezének gyűrűs ujján. Karikája szögletes átmetszetű, zárt. Átm.: 2 cm.

51.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 80 cm. Gyereksír. Mell.: 1. Bronz karika fülbevalók a fej mellett. Karikái szögletes átmetszetűek, egyik sérült, töredezett, nagyobbik töredéke megvan. Átm.: 1,9 cm/1,7 cm. 2. Fekete dinnyemag alakú gyöngyök a nyak körül (3). A publikáció szerint hat került elő. 3. Vaslánc a bal medencén. Töredék van meg mára. Három egész karika és egy töredék. Legnagyobb karika Átm.: 3,5 cm. Össz H.: 8,5 cm. 4. Vascsat töredéke a jobb medencén. 5. „(...) lábfejei közt egy a 10-ik sírban lelthez hasonló anyagú és mivű sérült agyagedény, melynek testét alul-fölül egy-egy négyvonalú sima s ezek közt két hullámvonalas sáv ékíti. Magassága: 11, szélessége: 8.7 cm.” Nincs meg.

52.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 110 cm. Kicsit elkülönül a temető többi sírjától, az 54. sírral egy vonalban, de nem jelentős mértékben. Mell.: 1. Bronz övveretkészlet a csontváz medencéjén. Tartalmaz: 1.1. Főszíjvég, töredékes. Egybeöntött, téglalap szerű formát vesz fel, lefele kiszélesedik, tetején egy kettős nyelv ugrik ki belőle, töredezetten, de a lyuk formája még kivehető, amin a tartószegecs ment át. Egyik oldalán domborműves, hullámvonalban csavarodó indadísz ékíti domború vonalkeretben, másik oldalán szintén a keret is domborműves, belül hosszában három sávra lett osztva a lapja, a két külső sávban rovátkolásra hasonlító vonal sorozat ékíti, belül pedig egymásra kapcsolódó alakú tagokból képzett, meander szerű mintát mutat kapcsolódási pontjain, gömbszerű idomokkal. H.: 7 cm, Sz.: 2,4 cm. 1.2. Két mellékszíjvég. Egybe öntöttek, áttörtek, és hullámvonalas indadíszítés fut rajtuk végig. Felső részük sima, díszítetlen hüvelyt képez, átütve egy szegeccsel. H.: 4,4 cm, Sz.: 1,5 cm. 1.3. Aranyozott mellékszíjvég. Egyik oldala díszített, hátlapja sima, díszítetlen. Előlapján mélyített keretben hullámvonalban csavarodó palmetta díszítés található, itt látható az aranyozás nyoma. Felső része ennek is sima, halvány palmettás díszítés nyoma itt is látszik és szegecs-lyuk található rajta szegecs nélkül. H.: 3,4 cm, Sz.: 1,5 cm. 1.4. Szív alakú mellékszíjveretek, 12 db. Előlapjukon vésett liliomos indadíszítések, hátlapjuk sima, két szegeccsel egymás alatt, aljukon kiugró kicsi egy, vagy háromcsúcsú nyúlványon. Egyik töredékes. H.: 1,4 cm, Sz.: 1,5 cm. 1.6. Csuklós övcsat díszített nyúlványa. A csat hiányzik, a csuklós nyúlványtag pajzs alakú, hátsó lapja bemélyített, sima, három kiálló szegeccsel belőle, előlapja vésett levél/indadíszítést mutat, közepén lyuk található. H.: 2,7 cm, Sz.: 2 cm. 1.7. Négy mellékszíjveret/lyukvédő. Három ívelt háromszög alakú és áttört

¹³Pósta, 1894, 77.

liliomos indadísztítést mutat, tetejükön két, egymás alatti, és alul is egy lyuk található rajtuk, de szegecsek hiányosan vannak meg. H.: 1,9 cm, Sz.: 1,8 cm. Egy darab viszont trapéz formát mutat, áttört indadísztítéssel, aljából egy kisebb nyúlvány áll ki. Hátlapja sima, két szegecs áll ki belőle. H.: 1,7 cm, Sz.: 1,4 cm. 1.8. Nyolc pajzs alakú veret, kettő egytagú és hat kéttagú, áttört vonalkeretbe zárt levéldíszes domborművel. Hátlapjuk bemélyített és sima, két szegeccsel vízszintesen elhelyezve a két végükön. A kéttagúak közül kettőnek hiányzik az alsó tagja, négynek szív alakú, egymásba hajló áttört indadíszes formát vesz fel. Egytagúak H.: 2,5 cm, Sz.: 2 cm. Kéttagúak (ép) H.: 3,1 cm, Sz.: 2,1 cm.

Az eredeti 1894-es publikációban a feltáró Pósta Béla nem számolt bele egy kéttagú veretet. 1.9. Propeller-veret. Áttört, közepe kerek, benne egy domború körívvel, közepén egy lyukkal, melyből a szegecs hiányzik, propellerei kifelé szélesednek, majd élesen befordulnak háromszög alakzatba a végükön, mintájuk domború egymásnak forduló és hajló S alakú indadísztítéssel rendelkeznek. H.: 7,1 cm, Sz.: 1,4 cm. 2. Téglatest alakú, lemezes bújtatóveret, amely csak az eredeti publikációban szerepel, mára nincs meg. 3. Vas sarló a jobb felső lábszárcsont külső oldalán. H.: 15 cm, Sz.: 1,6 cm. 4. Egyenes vaskés a jobb felső lábszár belső oldalán, a nyél nyúlvány hegye letört. H.: 28 cm, Sz.: 2,1 cm. 5. Darabokra tört edény a lábfejek végénél. Mára nincs meg.

53.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 77 cm. Melléklet nélküli sír.

54.sír: T.: É/ÉNy-K/DK. Majdnem teljesen É-D. Kissé elkülönül a temető többi sírjától az 52. sírral egy vonalban, de nem jelentős mértékben. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevalók a fej mellett két oldalt. Mára a csüngők nincsenek meg, csak a karikák, melyek kerek átmetszetűek és nyitott végűek. Egyik töredezett. Átm.: 2 cm. 2. Egyenes vaskés a jobb kéznél. H.: 7,9 cm, Sz.: 1,2 cm. 3. Agyagedény a lábfejek között, amely tönkrement. Ma már nincs is meg.

55.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 45 cm. Magányosan elkülönül a temető többi sírjától. Melléklet nélküli sír.

56.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 48 cm. Melléklet nélküli sír.

57.sír: T.: D/DNy-K/ÉK. Más tájolás, mint a temető többi sírja. Mély.: 70 cm. Melléklet nélküli sír. A csontváz kezei keresztbe voltak téve a medence fölött.

58.sír: Mell.: Ny/ÉNy-K/DK. Mély.: 45 cm. Más helyzetben a többi sírhoz képest és külön csoportban az 59-es, 60-as és 57-es sírokkal. A csontváz nyújtott helyzetben volt, kezei medence fölött keresztbe voltak téve. Mell.: 1. Vasár és 2. agancs bogozó egymásba helyezve a jobb kéz mellett. Vasár H.: 10,4 cm, Sz.: 1,4 cm. Bogozó H.: 9,9 cm, Sz.: 1,3 cm. 3. Kova tűzcsiholó a bal kéz alatt. Nincs meg. 4. Vas csiholó ugyanitt a kő mellett, elipszoid alakú,

közepén kiszélesül. Itt ketté is tört. H.: 5,8 cm, Sz.: 3 cm. 5. Fenőkö ugyanitt. Egy része letört. H.: 9,2 cm, Sz.: 3,5 cm. 27 cm mélységben egy vasszeg is előkerült, de ma már nincs meg.

59.sír: T.: D/DNy-K/ÉK. Mély.: 55 cm. Gyerekesontváz, sírmelléklet nélkül.

60.sír: T.: D/DNy-K/ÉK. Mély.: 55 cm. Melléklet nélküli sír.

61.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 130 cm. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló pár a koponya két oldalán. Ovális alakú karikával, szögletes átmetszettel, mindkettő nyitott végű, egyik teljesen sima, üres ovális alakú karika, hiányzik a csüngője, a másik viszont az alsó nyitott végénél és az azzal szemközti oldalon kettős granulációs pánt díszítéssel rendelkezik, alulról pedig egy drótból készült huzal keresztezi, többszörös granulált pánt ékítésekkel, az alsó gyöngye teljesen hiányzik, míg a belső sötétkék gyöngye két granulált pánt közé van szorítva. Az első gyöngyről valószínűleg letörtek ezek az elemek. Az ép H.: 4 cm, Sz.: 2,4 cm. Másik H.: 2,6 cm, Sz.: 2 cm. 2. Kerámia darab a bal medencén. Nincs meg.

62.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 170 cm. Mell.: 1. Vaslánc két töredéke a bal medencén. Első H.: 4,9 cm, Sz.: 3,9 cm. Második H.: 3,5 cm, Sz.: 2,4 cm. 2. Hosszú, egyenes vaskés a bal kéz alatt. H.: 17 cm, Sz.: 1,9 cm. 3. Vascsat töredéke a jobb medencén (nincs meg).

63.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 129 cm. Mell.: Vaskés a balkéz mellett. H.: 7,4 cm, Sz.: 1,3 cm. 2. Agyagedény-cserép a jobb kéz mellett, egyéb adatunk nincs a tárgyról. 3. Vascsat töredékei a bal medencén. 4. Vas koporsókapocs a bal térd táján. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

64.sír: T.: ÉNy-DK. Erősebben fekszik nyugat és kelet irányban, mint a többi sír. Mély.: 130 cm. Mell.: 1. Egyenes vaskés két töredéke a felső lábszárak között, de inkább a jobb láb mellett. H.: 12,7 cm, Sz.: 1,4 cm. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

65.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 180 cm. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló pár. Mindkettőnek ovális alakú és nyitott a karikája, de az egyiknek hatszög átmetszetű, a nyitott vég alsó felén és az azzal szemközti oldalon granuláltan díszítve, ahogy alsó, szögletes, áttetsző kék kúp alakú gyöngye is két granulált díszítés közé van szorítva. Belső gyöngye alatt is megjelenik ugyanezen díszítés, de maga a gyöngy hiányzik. A másik karikának kör alakú átmetszete van és a nyitott vége felé elvékonyodik. Két hosszanti oldalán granulált berakások díszítik. Alsó gyöngye szögletes, áttetsző zöld színű, tetején hármass pánt díszítéshez rögzítve. Belső gyöngye hiányzik. Az első H.: 4 cm, Sz.: 1,8 cm, a második H.: 2,8 cm, Sz.: 1,7 cm. 2. Aranyozott bronz boglár pár az állkapocs alatt. Egyiknek megvan az aranyozott alsó lemeze, a másiknak levált és bronzból van. Üvegberakásaikból eredetileg hat volt fejenként, de több is hiányzik, hol csak a gyöngy, hol az egész berakás. Központi gyöngye mindkettőnek megvan,

széleik rovátkoltak. A kapcsolótű hiányzik, a másik fél tűtartó kapcsai megvannak a levált lemezen. Előkerülési állapotuk során az egyik tag előlapjával lefele, másik felfele pozícionált helyzetben volt, ezen szövetmaradványokat és bőr maradványokat is találtak, mára utóbbi kettő szerves anyagú melléklet viszont nincs meg. Átm.: 2,8 cm, V.: 0,8 cm. 3. Kerámia darab a bal medencén. (nincs meg).

66.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 175 cm. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló pár a koponya két oldalán. Mindkettő karikája ovális alakú, szögletes átmetszetű, nyitott végűek, nyitott végeik közül egyik elvékonyodott, másik hármás pánt díszítéssel rendelkezik mindkettőnél. Egyiknek az azzal szemközti oldalán is van ugyanilyen dísz, alján koszos-fehér gömb alakú gyöngye felett kettős pánt díszítés. A másikinak hiányzik a gyöngye, a helye felett pedig csak egy pánt ékíti. H.: 1. 3 cm, 2. 2 cm. Sz.: 1. 1,7 cm, 2. 1,5 cm. 2. Gyöngysor a nyak körül. 49 darab áll rendelkezésre. Többségük hordó, vagy henger alakú szürke pasztagyöngy sárga hullámvonalas rátéttel, van köztük áttetsző, színes (zöld, kék) henger alakú, dinnyemag alakú, kúp és nyomott gömb alakú gyöngyök is. Ugyanezen formákból áttetszőek is vannak. Ezenkívül találni köztük fekete dinnyemag, nyomott gömb és kónikus alakú gyöngyöket is. 3. Bronz boglár a jobb vállon. Üvegberakásai a központi és két mellék berakáson kívül hiányoznak, kereteik megvannak kettő kivételével a nyolcból. Töredezett állapotot mutat, hátlapja lyukakkal tűzdelt, kampója, kapcsai hiányoznak, viszont két oldalán két lyukat lehet észrevenni, amik eredetileg is ott lehettek, mivel a feltáró is említi őket, egyikben még szegecs is volt a feltárás idején.¹⁴ Töredezett külső karimája rovátkolással díszített. Átm.: 2,6 cm. V.: 0,8 cm. 4. Agyagedény összetörve a lábaknál. Nincs meg.

67.sír: T.: É/ÉNy-D/DK. Mély.: 140 cm. Mell.: 1. Bronz karika fülbevaló pár, vagy hajkarikák a koponya csecsnyúlványa alatt, nyílt végekkel és kerek átmetszettel. Átm.: 1,9 cm / 1,7 cm. 2. Egyenes vaskés a deréktájon. H.: 12,8 cm, Sz.: 2 cm. 3. Csont tűtartó ugyanitt, az előzőtől kissé ferde szögben elhelyezve. Henger alakú, díszítetlen, mindkét oldala nyitott végű. Két darabra törve. Egyben a két darab: H.: 27 cm, Sz.: 1 cm. 4. Vascsat a farcsont alatt. Négyzet alakú kerettel, melynek egyik oldala elhajlik befele. H.: 2,3 cm, Sz.: 2 cm. 5. Agyagedény összetörve a bal térdnél. Nincs meg.

68.sír: T.: É-D. Mély.: 180 cm. Mell.: 1. Apró üveggyöngyök a nyak körül, több adat nincs róluk. A sír teljes leletanyaga hiányzik.

69.sír: T.: ÉNy-DK. Mély.: 170 cm. Mell.: 1. Bronz csüngős fülbevaló pár a koponya két oldalán. Ovális alakú karikával, szögletes átmetszettel és nyitott végekkel. Mindkettő alján

¹⁴Pósta, 1894, 81.

három pánt díszítés van a csüngő felett, mely zöld szögletes hasáb alakú. Egyiknél a csüngő a pánttal letört. Ugyanennél a felső csüngő tartója is letört. A másiknak volt belső csüngője is, de az hiányzik, csak a bronz huzal van meg, amire felfűzték. Megvan a felső huzala is, de a gyöngy hiányzik róla. H.: 5,3 / 4,8 cm, Sz.: 2 / 2,2 cm. 2. Gyöngysor a nyak körül. Az feltárás idején még 116 gyöngyöt sikerült találni, mára ebből csak 36 van meg a leletanyagban. 19 szürke kásagyöngy, 9 zöldes, kékes, áttetsző, fekete és szürke és narancs dinnyemag alakú gyöngy, négy alig, vagy nehezen kivehető gyöngy töredék szürke, zöld, és koszos fehér színekben, egy orsó alakú szürke gyöngy, egy kónikus alakú szürkés-sárgás gyöngy. A hiányzók között van egy az eredeti publikációban említett vörös, gömb alakú karneol gyöngy, gúla alakú, áttetsző üveggyöngy, henger és spirál emellett hordó alakú gyöngyök. 3. Bronz karperecek a karokon. Kör alakú, de kissé lekerekített szögletekkel is rendelkező átmetszetekkel, nyitott végeik rovátkolt pántokban végződnek. Átm.: 7 cm, V.: 0.3 cm. 4. Összetört agyagedény a bal karnál. Nincs meg. 5. Vascsat töredékei a medencén.

A KÉSŐ AVAR KORI RELATÍV KRONOLÓGIA KIALAKULÁSA, TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK A KÉSŐ AVAR KOR VÉGÉN

Az avar kor a maga csaknem 250 éves periódusával 568-tól 911-ig (220 év, ha csak a 790-es években kezdődő Frank háborúig számítjuk¹⁵) a népvándorlás kor egyik legkiemelkedőbb korszaka, mely során a megtelepedő avarság anyagi kultúrája folyamatos átalakuláson ment keresztül, mely átalakulás miatt az avar kort három nagyobb periódusra osztjuk: kora avar kor, középső avar kor és késő avar kor. 2010-ben már legalább 50 000 sírt ismert a kutatás a korszakból¹⁶, mely szám azóta sokszorosára növekedhetett 15 év alatt. Ezek után a 250 évnyi terjedelmű leletanyag horizontra hamar megszületett az igény, hogy tipokronológiailag sikerüljön rendszerezni az avar kori leletanyagot, melyet ornamentikai, vagy készítőtechnológiai formák, alaki változatok mentén sikerült létrehozni. Az évek alatt több

¹⁵ Szenthe 2019, 216.

¹⁶ Daim 2010, 67.

tipokronológiai rendszer alakult ki, melyeket most röviden szeretnék bemutatni, hogy a sziráki temető tárgyait kontextusba helyezhessük, csupán a késő avar korra koncentrálva.

Garam Éva a Tiszafüredi temető esetében alakított ki egy mai napig jól használható tipokronológiai rendszert temetőjéhez. A temető 1282 sírjával alkalmas volt egy részletes tipokronológia kialakításához. A temető használata a 7. század közepén kezdődött és a 9. századra tehető utolsó fázisa Garam szerint, melyben 6 fázist sikerült elkülöníteni, melyből a 3, 4, 5. és 6. fázisok alkotják a késő avar kort, illetve a 6. fázis már egy olyan fázist jelöl, amelyben a korábbi fázisok jellemző övvereteit együttesen használják.¹⁷

Meg kell említeni Kovrig Ilona munkásságát is, aki a 20. század második felében fellendítette az avar kori kutatást Alattyán avar kori temetőjének feldolgozásával. A temető 706. sírt tartalmazott, mely leletanyagának változásai alapján Kovrig három fázist különített el¹⁸, melynek első fázisa a temető 7. század második felében történő kezdetétől két generáción át tartott, míg a 2. fázis a 8. század első felét fedte le, a harmadik meg a második felét.¹⁹

Falko Daim a Leobersdorfi temető esetében készített szeriációt, mely a temető horizontális stratigráfiájához kellett. Férfi és női tárgytípusok leletkombinációján alapuló vizsgálattal határozta meg a temető használati fázisait. A 8. század elején induló késő avar kort 5 periódusra osztotta, SPA I-III. időszakokkal, melyből az SPA IIIb. időszak már a 9. századot jelölte és megfeleltethető Garam Éva Tiszafüredi temetőn végzett tipokronológiájának a 6. fázisával.²⁰

Szeriáción és statisztikán alapuló tipokronológiai rendszerek mentén haladt Jozef Zábojník is²¹, aki abban különbözött elődeitől, hogy míg Garam és Daim esetében a szakaszolást statisztikai változások és az együtt előforduló tárgyak együttesei (tehát a temető belső rendszere) közösen hozták létre, addig Zábojník már kizárólag a tárgykombinációkra és statisztikákra vonatkozott, mikor létrehozta az avar korszakot fedő tipológiai rendszerét.²² Zábojník a késő avar korra négy fázist hozott létre, melyek nagyjából megegyeznek Daim kategóriáival, annyi különbséggel, hogy a Daim féle SPA IIIb, mely az utolsó fázis -korábbi fázisok sérült vereteit használja újra hiányos garnitúrák formájában-, nem látszik Zábojník csupán statisztikai módszerekre épülő rendszerében. Garam Éva tipokronológiája is helytálló továbbra is, annak ellenére, hogy egy temető alapján csinálta, mind Daim, mind Garam

¹⁷ Garam 1995, 392-416.

¹⁸ Vida 2003, 303.

¹⁹ Kovrig 1963, 201-203; 218.

²⁰ Daim 1987.; Garam 1995.

²¹ Zábojník 1991.

²² Szenthe 2020, 49; Zábojník 1991.

meglátásai érvényesek nagyjából az egész késő avar korra, amit Zábojník szeriációja kiegészített és pontosított.²³

Elődei nyomdokán haladva (3. kép), azok munkáit összesítve, Szenthe Gergely is létrehozta saját késő avar korra vonatkozó tipokronológiai rendszerét. A késő avar kori I-IV. fázisok nagyrészt megfeleltethetők Zábojník fázisainak, de hozzáadta azt a generációt, mely a Tiszafüredi temető 6. fázisát és Leobersdorf SPA IIIb fázisát takarta. Ez a fázis a 9. századi elszegényedő, államát veszített avar kor utáni generáció a temetők legfiatalabb stratigráfiai rétegét alkotják, ahol a keltezésre alkalmas övgarnitúrák fázisai egyszerre jelennek meg, de sokszor sérült állapotban, hiányos formában. Szenthe Gergely ezt a fázist késő avar kori V. fázisnak nevezte el.²⁴ Az érmeikkel való datálás egy szintén tradicionális módszer, megfelelő használat mellett megfelelő *terminus post quem* értéket adhat.

Az érmeiket uralkodókhoz, vagy a hátlapjuk alapján ismert verési szériákhoz lehet azonosítani. Ugyanakkor nem megállapítható, hogy mennyi ideig tartott egy-egy ilyen érme használata a mediterráneumon kívül, így óvatosan kell bánni a velük való keltezéssel. Ha a megfelelő módon sikerül alkalmazni, akkor a sír teljes anyagával egyben tekintve, kontextusba helyezve megfelelő információt tudunk szerezni.²⁵ Ugyanakkor ez a módszer a késő avar korszakban már nem használható, mivel a 7. század végétől érmeivel nem számolhatunk az avar kori leletanyagban, az átmeneti közép avar kor esetében viszont lehetőséget nyújtanak a legkésőbbi érmeivel ellátott sírok, például az Ozora-típuszta lelőhelyén talált IV. Constantinus bizánci solidusa, melyet 669-674 között vertek.²⁶

A kutatás a tudomány fejlődésével egyre inkább elkezdte a kutatási módszertanba bevonni a természettudományok adta lehetőségeket is. A radiokarbonos keltezés eredetileg őskori keltezésre volt alkalmas, annak főleg tág időkeretei miatt, ám később az AMS módszer és a Bayes-analízis kalibrálásával a radiokarbon alkalmassá vált a népvándorlás kori leleteken is alkalmazni a leszűkített időperiódusok miatt.²⁷ Az elemzésbe befoglalt egyéb adatok, érmék *terminus post quem* értékei, vagy rétegtani jellemzők segítségével még sikeresebb lehet az értékek leszűkítése akár néhány évtized pontosságára. Például ez történt Hajdúnánás esetében is, mely temető 12. sírjából előkerült egy közép avar korra tehető lemezes övgarnitúra egy II. Constans, valamint egy IV. Constantinus arany solidus érmeivel. Az eredeti radiokarbon

²³ Szenthe 2020, 49

²⁴ Szenthe 2020, 49-54.

²⁵ Torbágyi-Tóth 2011, 434.

²⁶ Bálint 1995, 104-106; Szenthe 2019, 215.

²⁷ Siklósi 2014, 229-230; Rácz-Szenthe 2009, 316-318.; 329.

datálás eredménye 640 és 672 közé keltezte a sírt 68,2% pontossággal, míg az érmék keltező értékét beleépítve már 658 és 672 közötti lett az eredmény. Az érme *terminus post quem* értéke 661, ezzel együtt így a sír keltezése egy 11 éves periódusra szűkült.²⁸ A módszerrel azonban egyes esetekben óvatosan kell bánni. A reservoir hatás és a kozmikus jelenségek anomáliái érzékenyen hatnak a mérések eredményeire, ilyen volt például a 774-75 körül történő gammakitörés is, mely miatt a késő avar kor radiokarbonos datálása problémákba ütközött sokáig.²⁹ Ezt próbálta kiküszöbölni, illetve keltezési módszerek kombinálásával új radiokarbonos vizsgálatok eredményeivel összehasonlítani az avar kori tipokronológiát Szenthe Gergely, Faragó Norbert és Gáll Erwin.³⁰ A radiokarbonos mérések több avar kori és honfoglalás kori lelőhelyen méréseket végeztek. Az avar korból a legjelentősebbek Hortobágy-Árkus, Tiszafüred-Majoros, Hajdúnánás-Fürj-Halom-járás és Pilismarót-Basaharc lelőhelyei voltak. Az eredmények egy olyan új megvilágításba helyezték az avar kori, de legfőképp a késő avar kori tipokronológiáról alkotott képünket. A korábban felépített tipokronológiai rendszerek helytállónak bizonyultak egy általános képből. Ugyanakkor kiderült, hogy a késő avar kor különböző divathullámai és trendjei a korábban gondoltakkal ellentétben nem egyszerre jelentkeztek az egész avar kori kárpát-medencei élettérben, hanem bizonyos közösségek, mint Tiszafüred-Majoros innovatívabbak voltak, hamarabb jelentek meg az újabb tipológiai fázisok tárgyípusai náluk, míg egyes helyek konzervatívabb képet mutatnak, elcsúszva kezdik ugyanazokat a tárgyípusokat használni.³¹ Mindez megváltozik a 8. század második felében, mikor Tiszafüredet lassan elkezdik lakosainak egy része elhagyni, míg más közösségek, mint Hortobágy-Árkus, vagy Pilismarót-Basaharc ekkor alapulnak, mely a késő avar kor második felében egy belső társadalmi átalakulásra, átrendeződésre enged következtetni. A 8. század második felétől a Pilismaróti közösség az mely hamarabb elkezdte felvenni az új trendeket. Kapcsolatrendszerei a Morva térség felé mutatnak, hamar feltűnnek azok a Dunántúlon megjelenő drótkészerek ezen a lelőhelyen a 8. század második felétől, melyek később a 9. századi Dunántúl térségében is jellegzetes tárgyípusok lesznek.³² Az eredmények a korábban statikusnak gondolt késő avar kori világ helyett egy folyamatosan mozgásban és átalakulásban, átrendeződésben lévő társadalomra világítanak rá, melyben során egyes közösségek hamarabb felveszik az új trendeket, mint mások. A 8. század közepén

²⁸ Siklósi 2014, 232-234.

²⁹ Faragó et al. 2022, 1, Siklósi-Lőrinczy 2017, 483.

³⁰ Szenthe et al. 2023.

³¹ Szenthe et al. 2023, 482-483.

³² Szenthe et al. 2023, 479.

pedig egy újabb átrendeződés indul meg a Kaganátus területén, mely során a népesség egy része korábbi közösségeiket elhagyva új közösségekbe szerveződnek, mely a leletanyagban a 8. század második felétől induló temetők a bizonyíték, míg más temetkezések népessége lecsökken. A korszak legvégén pedig újabb társadalmi változások indulnak meg, a korszak legvégén újra megnő nemesfém tárgyak száma sírokban, mely Szenthe szerint egy új felemelkedő avar kori elithez köthető, mely folyamatot a Frank háborúk vágják félbe.³³ Emellett a radiokarbon segítségével sikerült olyan eredményeket elérni, mely pusztán a régészeti tipokronológia segítségével nem sikerült volna, mely megáll a 9. század első felénél. Tiszafüred-Majoros és Hortobágy-Árkus temetőinek utolsó sírjai beleestek a 10. századba kalibrálások alapján, míg Pilismarót 43. sírja a 9. századra keltezhető, Szeged-Öthalom és Zsombó-Ménészjárás honfoglalás kori temetkezései szintén a 9. századra esnek, 895 elé, mely jelzi a korszak lehetőségeit a radiokarbonos keltezés számára.³⁴

Ezt jelentőséget növeli egy másik közelmúltban végzett radiokarbonos kutatás. Szücsi Frigyes dunántúli temetőkön, mint Csákberény, Érsekújvár (Nové Zámky), Bodajk-homoki dűlő, Úrhida-Arany János utca és Zamárdi-Rétiföldek lelőhelyein végzett radiokarbonos méréseket olyan sírokon, mely a kutatás alapján 8. század végi és 9. század során használt drótkészertípusokon mutatta ki, hogy egy részük valójában 8. század eleji, így ezen tárgytípusok jelenlétével már a 8. század elejétől felfele számolni kell.³⁵

Társadalmi változások tekintetében, említést kell tenni még egyszer a késő avar kor végi utolsó fázis során végbemenő társadalmi változásokra, melyekkel kapcsolatban Szenthe Gergely egyéb gondolatokat is megfogalmaz. Tiszafüred 6 fázisaként és Leobersord SPA IIIb fázisait saját tipológiájában késő avar V. fázisként nevez meg. Mind Tiszafüred, mind Leobersdorf, mind Hortobágy-Árkus temető ezen utolsó fázisaiban a sírok utolsó fázisaira (a posztavar kor megnevezést javasolt³⁶) a férfi sírok reprezentációja lassan kikopik. A női sírok tárgyi anyagának reprezentatív jellege viszont megnő a férfiakéhoz képest. Sokkal nagyobb reprezentatív jellegük egy olyan posztavar kori társadalmi változásra utal, mely során a nők szerepe a lokális közösségek életében jelentősen megnőhetett, míg a férfiak jobban háttérbe szorultak.³⁷

³³ Szenthe et al. 2023, 482-484.

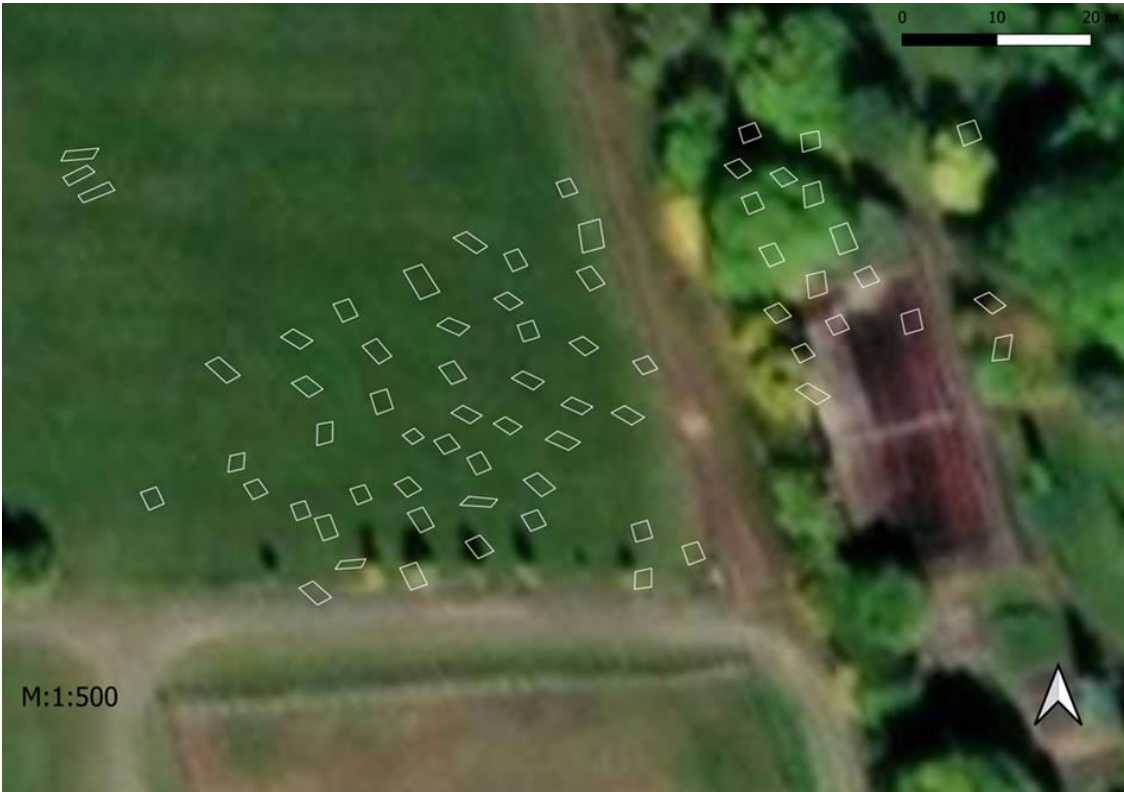
³⁴ Szenthe et al. 2023, 484.

³⁵ Szücsi 2023, 221.

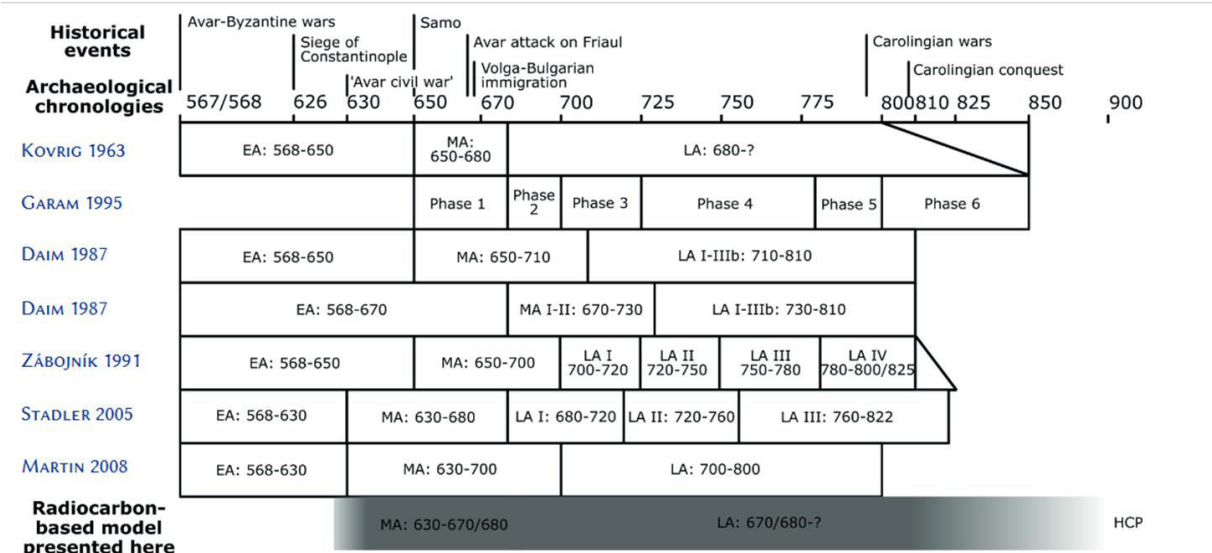
³⁶ Faragó et al. 2022, 1; 13.

³⁷ Szenthe, 2021, 98., Szenthe, 2022, 51.

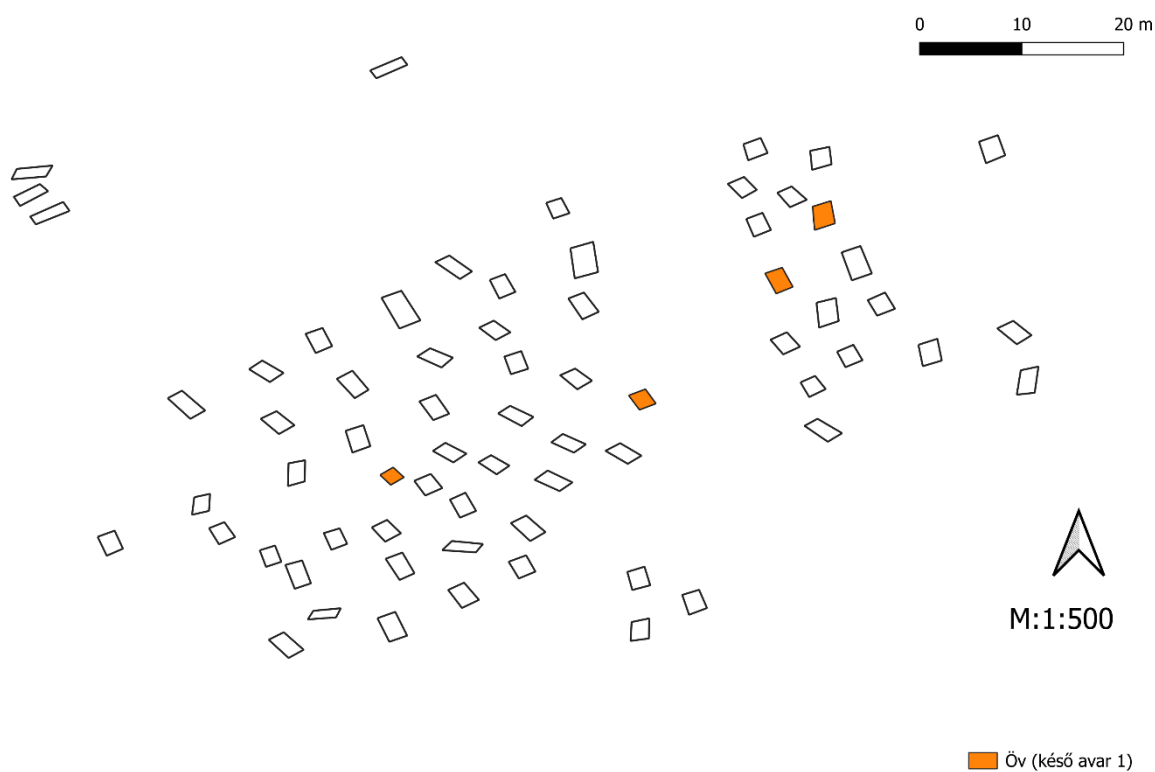
KÉPEK

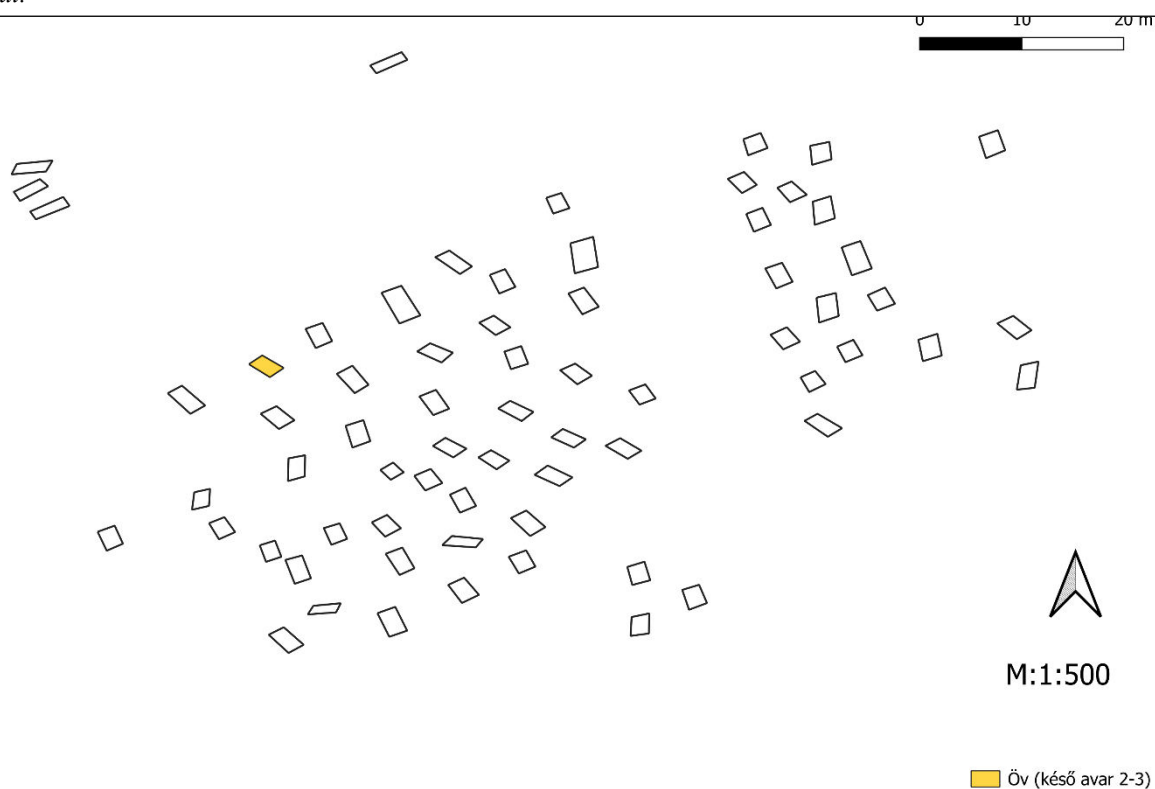
1. kép: A sziráki temető modern temetőtérképe.

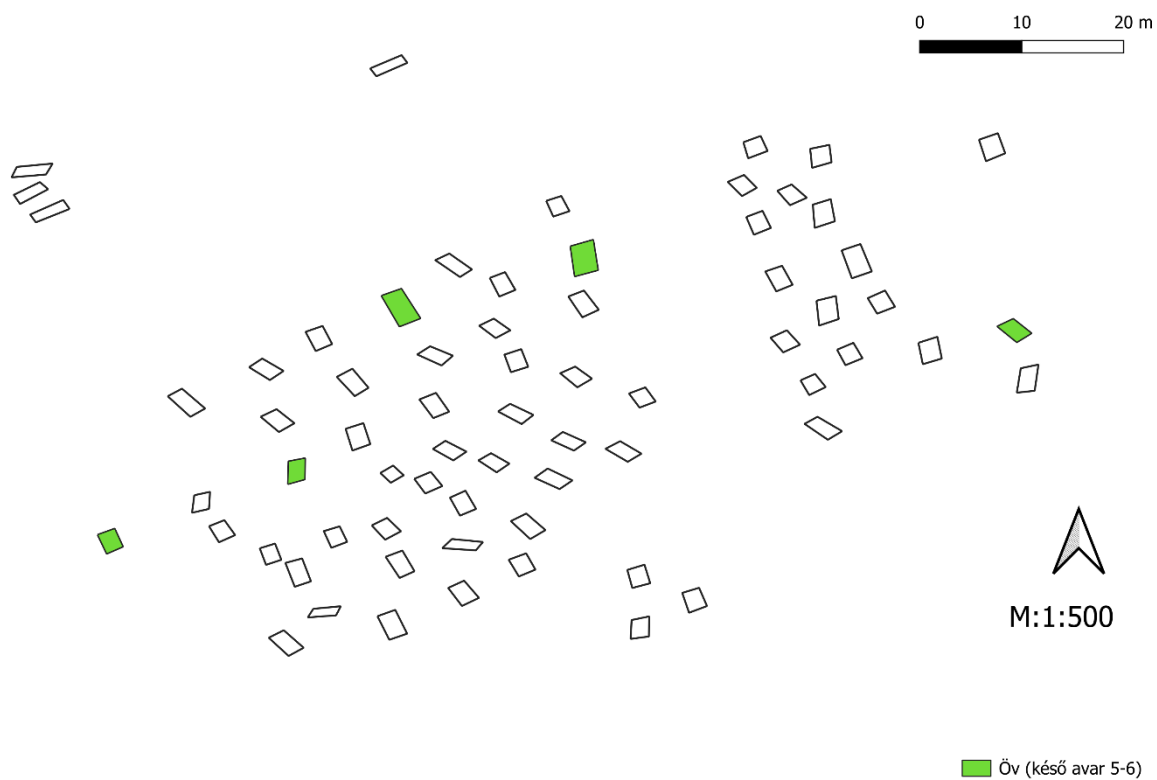
2.kép: Forrás: Faragó N. et al. 2022: Dietary and cultural differences between neighbouring communities: A case study on the early medieval Carpathian Basin (Avar and post-Avar period, 7th-9th/10th centuries AD).

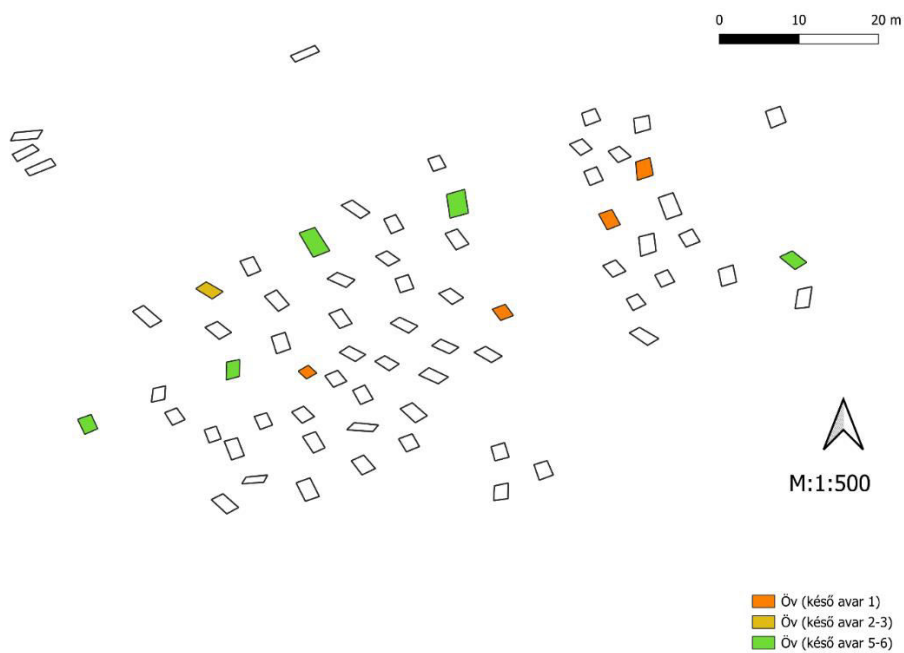
3. kép: A sziráki temető 7.-8. század fordulójára és 8. század elejére keltezhető öves sírjainak helye a temetőn belül.

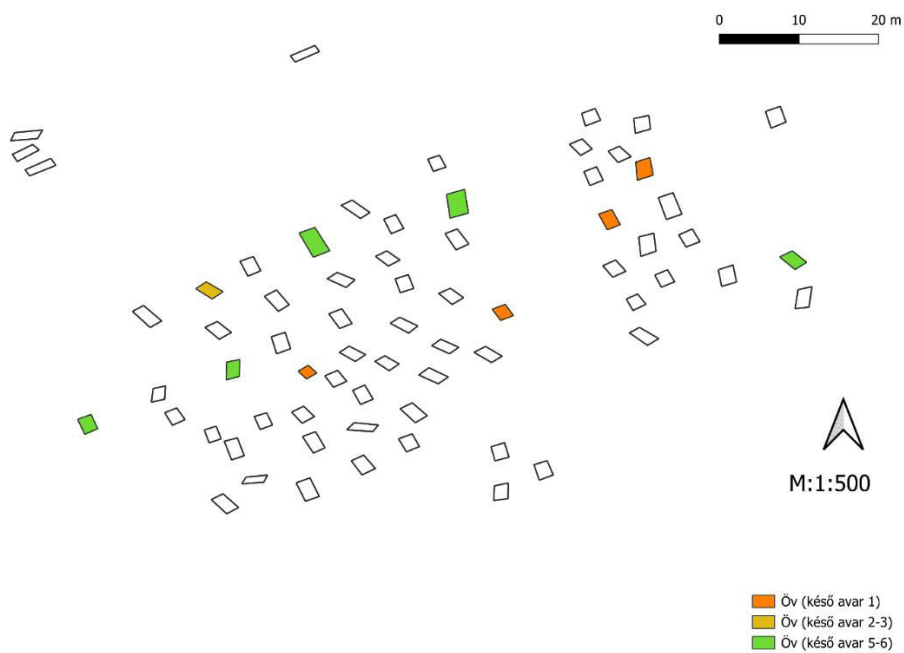
4. kép: A sziráki temető 8. század közepére tehető öves sírjának (41. sír) helye a temetőben.

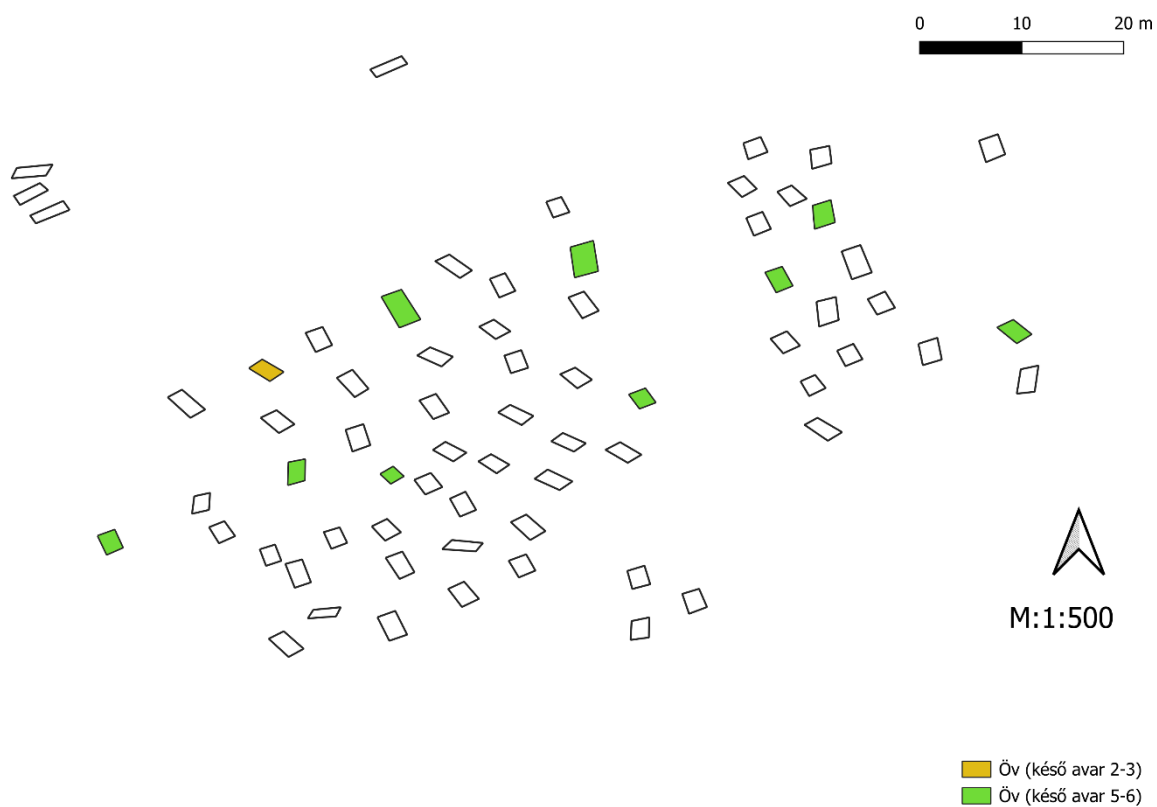
5. kép: A sziráki temető 9. századra tehető öves sírjainak helye a temetőben.

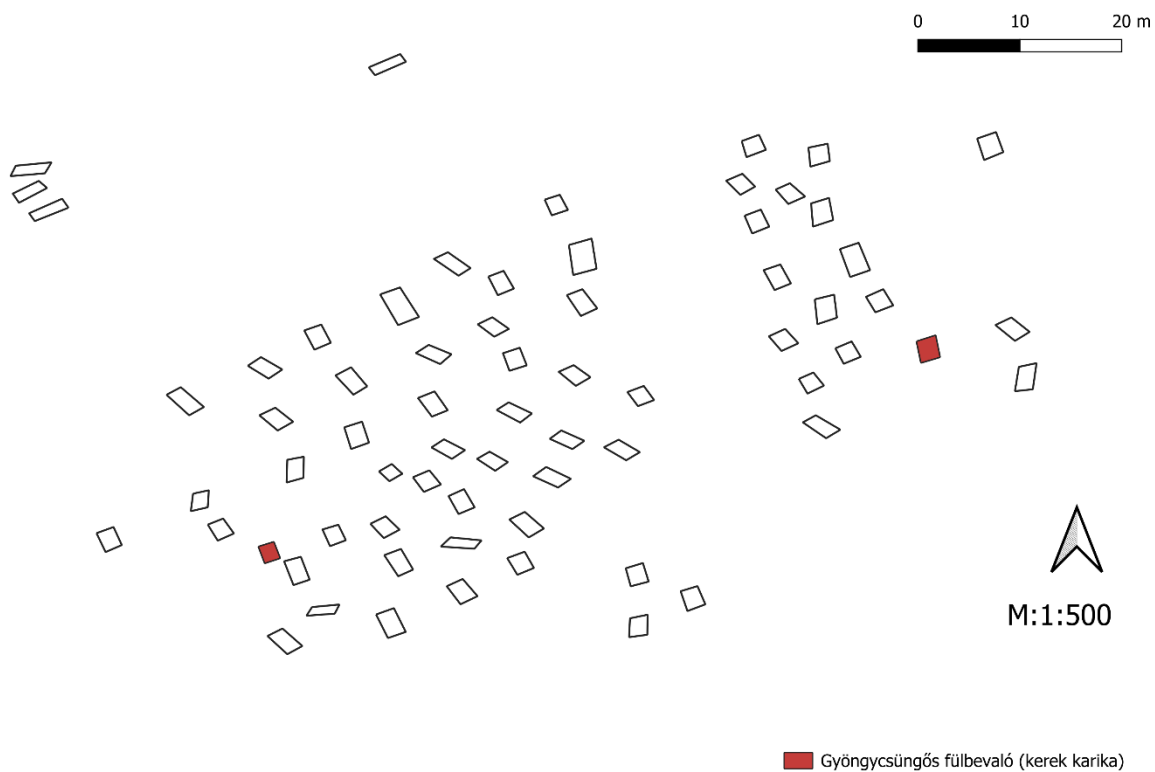
6. kép: A sziráki temető összes öves sírjának helye a temetőben.

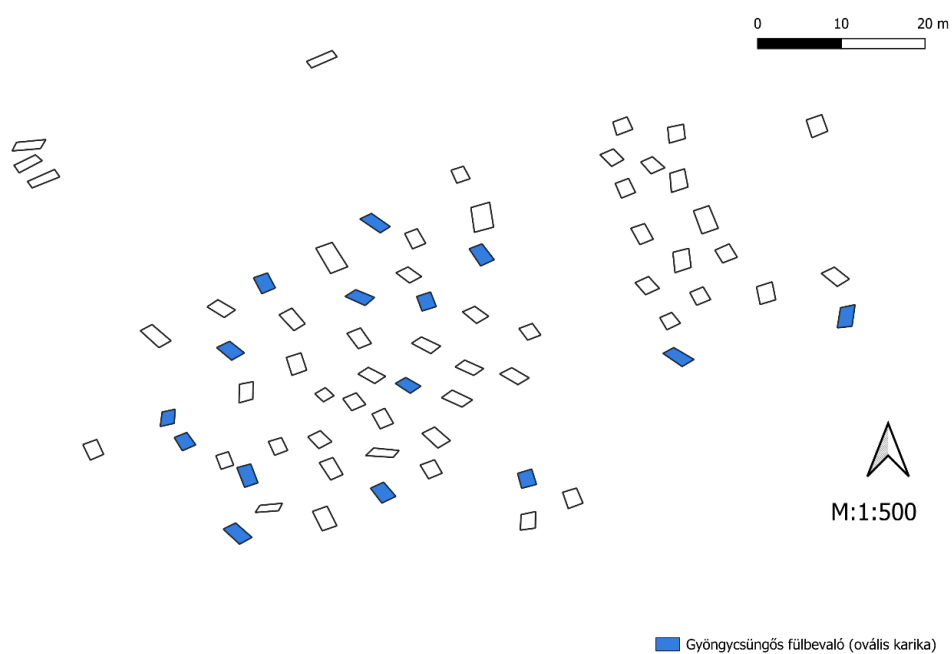
7. kép: A sziráki temető összes öves sírjának helye a temetőben.

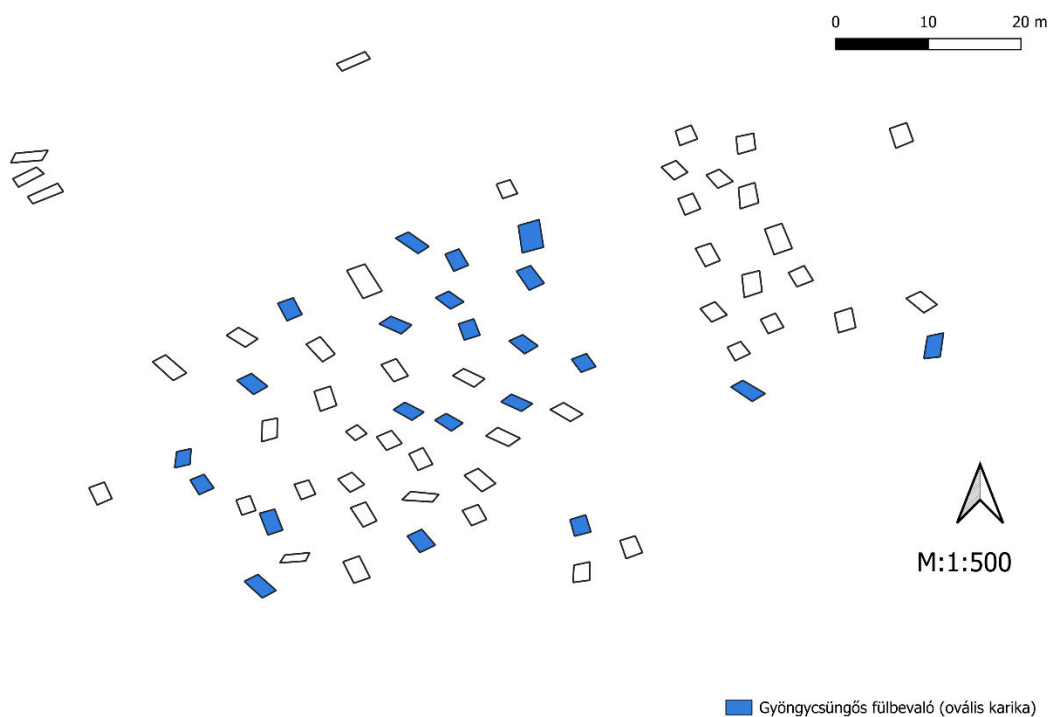
8. kép: A sziráki temető összes öves sírjának helye a temetőben, ha a 23., 24. 26. és 27. sírokat összevonjuk a 9. századra keltezett csoporttal.

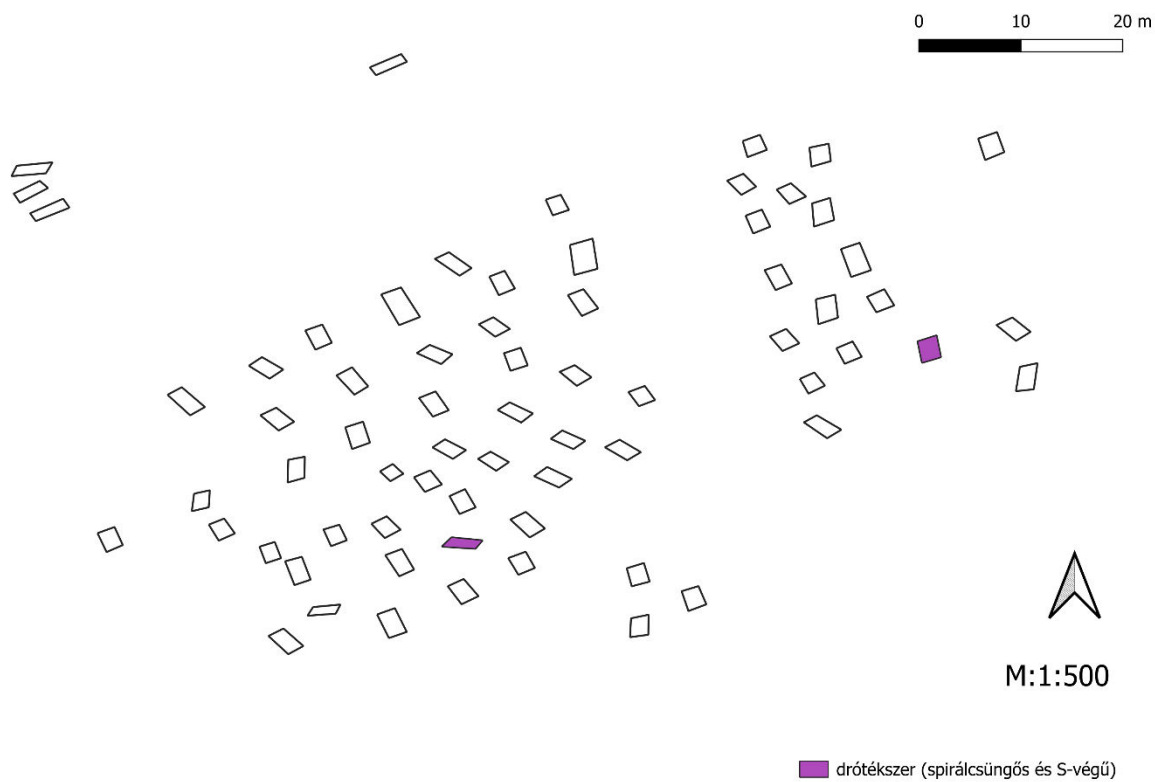
9. kép: A kerek karikával ellátott gyöngycsüngős fülbevalók helyzete a szirákí temetőben.

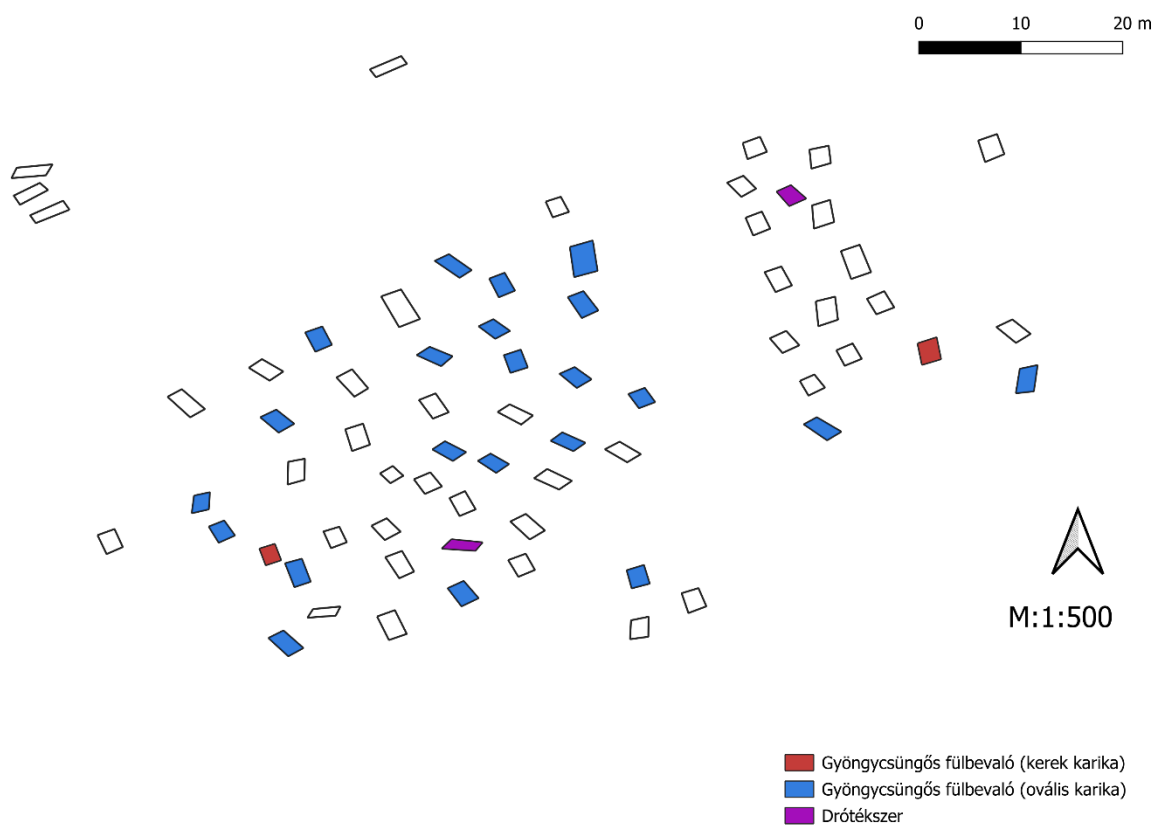
10. kép: Az ovális karikájú gyöngycsüngős fülbevalóval ellátott sírok helyzete a szirákí temetőben.

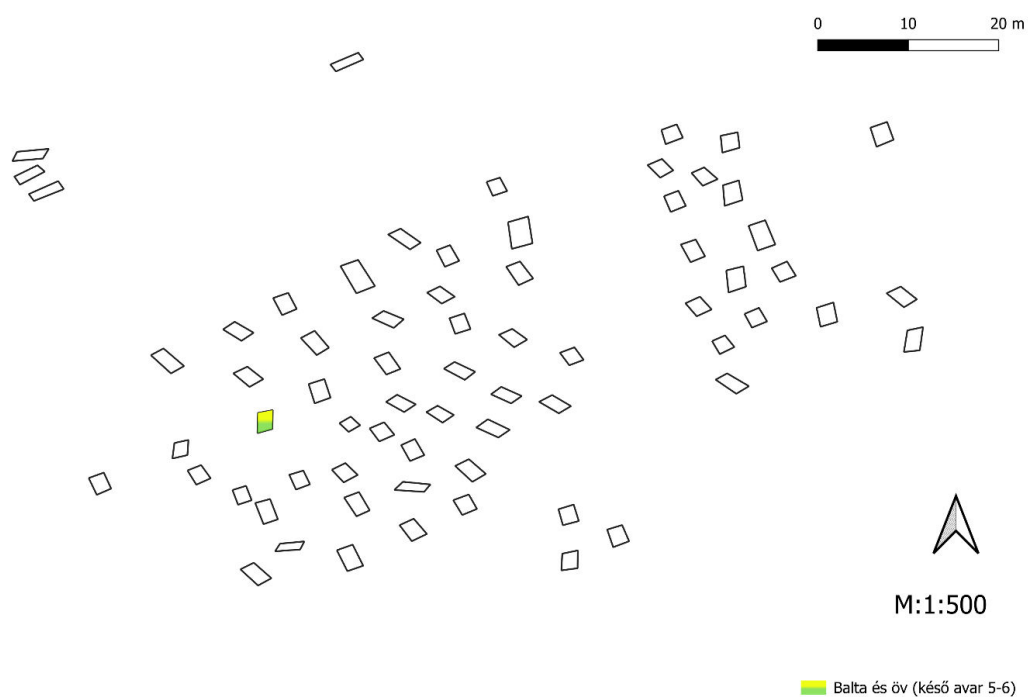
11. kép: Ugyanezen sírok, hogyha bele vesszük a mára hiányzó darabokat is.

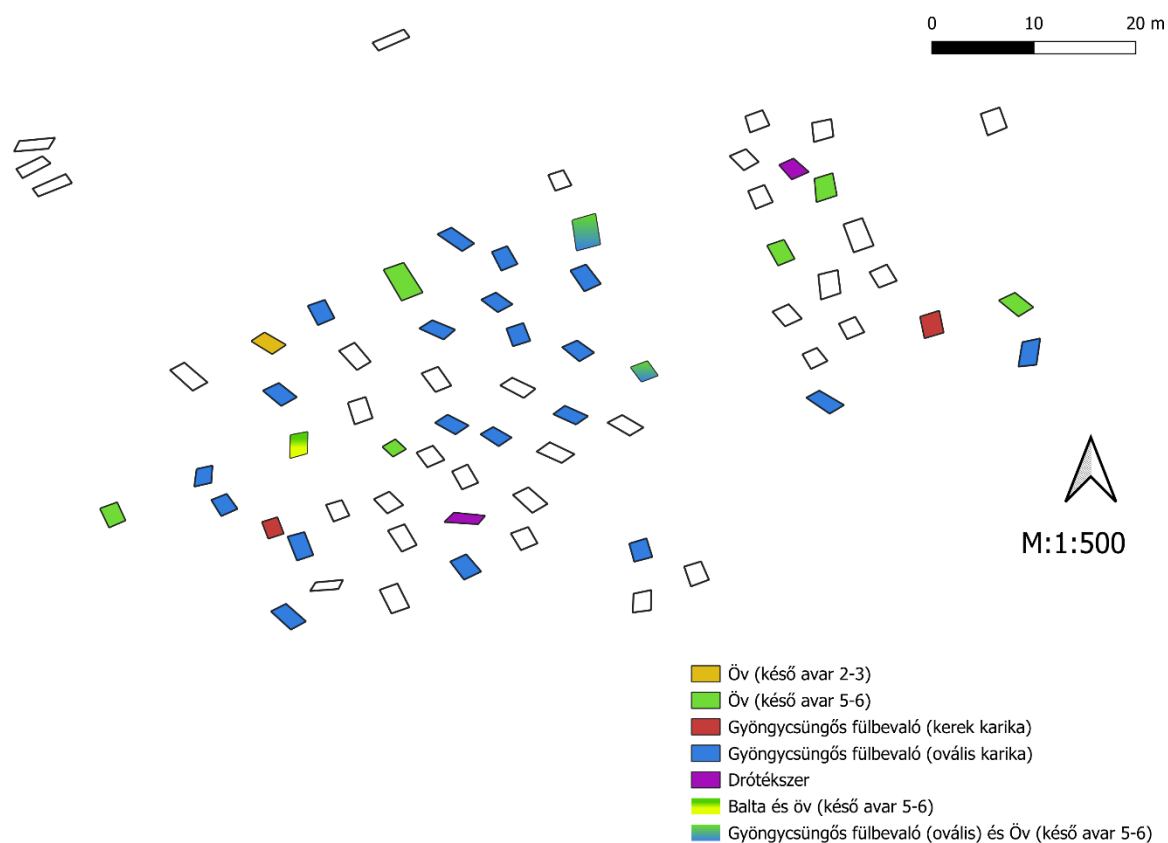
12. kép: A drótkészerekkel ellátott sírok helyzete a sziráki temetőben.

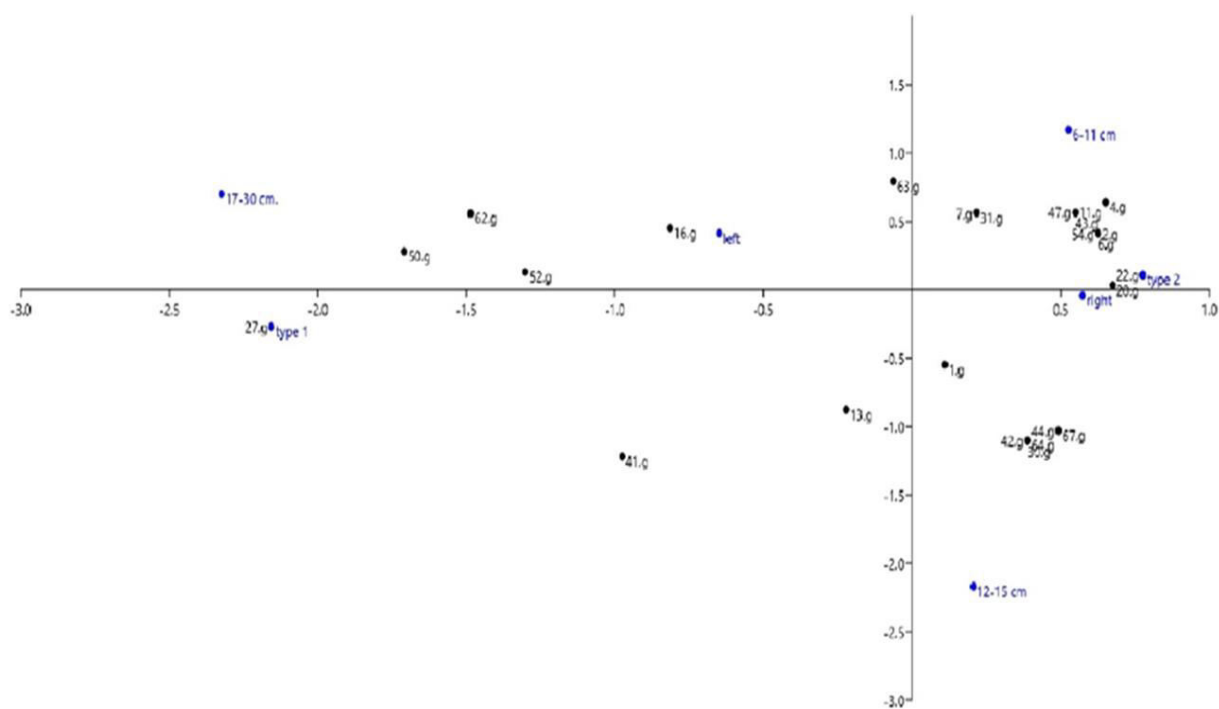
13. kép: Az összes fülbevalós és karikaékszeres sír helyzete a sziráki temetőben.

14. kép: A 16. sír baltájának helye a sziráki temetőben, együtt a sír késő avar kori 5. fázisra keltezett övgarnitúrájával.

15. kép: A sziráki temető sírjai, jelölve a kronológiai értékkel rendelkező tárgytípusok helyét benne.

16. kép: A sziráki temető sírjainak csoportjai a vaskészítmények helyezése és mérete alapján.

BIBLIOGRÁFIA

Bálint Cs. 1995.: Kelet, a korai avarok és Bizánc kapcsolatai. Régészeti tanulmányok. *Magyar Óstörténeti Könyvtár* 8. Szeged.

Daim, F. 1987: Das awarische Gräberfeld von Leobersdorf, Nö. Bécs.

Daim, F. 2010.: Byzantine Belt Ornaments of the 7th and 8th Centuries in Avar Contexts. In: Entwistle, Ch. – Adams, N. (eds.): *'Intelligible Beauty'. Recent Research on Byzantine Jewellery. British Museum Research Publication 178*. Oxford. pp. 61–71.

Faragó N. et al. (2022): Dietary and cultural differences between neighbouring communities: A case study on the early medieval Carpathian Basin (Avar and post-Avar period, 7th-9th/10th centuries AD). *Journal of Archaeological Science: Reports, Volume 42*.

Garam É. 1995: *Das awarenzeitliche Gräberfeld von Tiszafüred*. Cemeteries of the Avar Period /567-829/ in Hungary. Vol. 3. Budapest.

Kovrig I. 1963: *Das awarenzeitliche Gräberfeld von Alattyán*. *Archaeologia Hungarica* 40. Budapest.

Pósta B. 1895: Sziráki ásatások (Nógrád m.). *Archaeológiai Közlemények IX.*, 55-86.

Rácz, Z. and Szenthe, G. (2009) 'Avar temető Hajdúnánás határában,' *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, 2009, pp. 309–335.

Siklósi Zs. (2014): Tiszavasvári-Kashalom-dűlőben és Hajdúnánás-Fürj-halom-járáson feltárt avar sírok radiokarbon keltezése. *A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve* 56. pp.229–236.

Siklósi, Zs., Lőrinczy, G. (2017): A Pitvaros-víztározói késő avar kori temető radiokarbon keltezése, Bayes-analízise és régészeti értékelése. In: Bende, L. – Lőrinczy, G. – Major, B. (szerk): *Temetkezési szokások a Körös-Tisza-Maros közén az avar kor második felében = Bestattungsbräuche in der zweiten Hälfte der Awarenzeit im Gebiet zwischen Körös, Theiss und Maros. Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia* 8. Budapest, 483–504.

Szenthe, G. 2019.: The 'Late Avar Reform' and the 'Long Eighth Century': A Tale of the 'long eighth century'. A tale of the hesitation between structural transformation and the persistent nomadic traditions (7th to 9th century AD). *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 70/1 (2019) 215–250.

Szenthe G. 2020: *Növényi ornamentika a késő avar díszítőművészetben (Kr. u. 8. század – 9. század eleje)*. *Kultúrtörténeti tanulmányok*. Magyarságkutató Intézet kiadványai 3. Budapest.

Szenthe G. 2021: A késő avar kor mint régészeti problematika (Kr. u. 650/700-840/850). *Magyar Tudomány* 182 (2021). *Különszám*, 90-100.

Szenthe G. – Gáll E. 2022: *Hortobágy-Árkus kora középkori temetője. Egy elit csoport hagyatéka a 8-10. századi Észak-Tiszántúlról*. *Archaeologia Hungarica* 52. Budapest.

Szenthe, G., Faragó, N. and Gáll, E. (2023) 'Chronological problems of the 7th–10th-century AD Carpathian Basin in light of radiocarbon data,' *Dissertationes Archaeologicae*, 3(11), pp. 443–492.

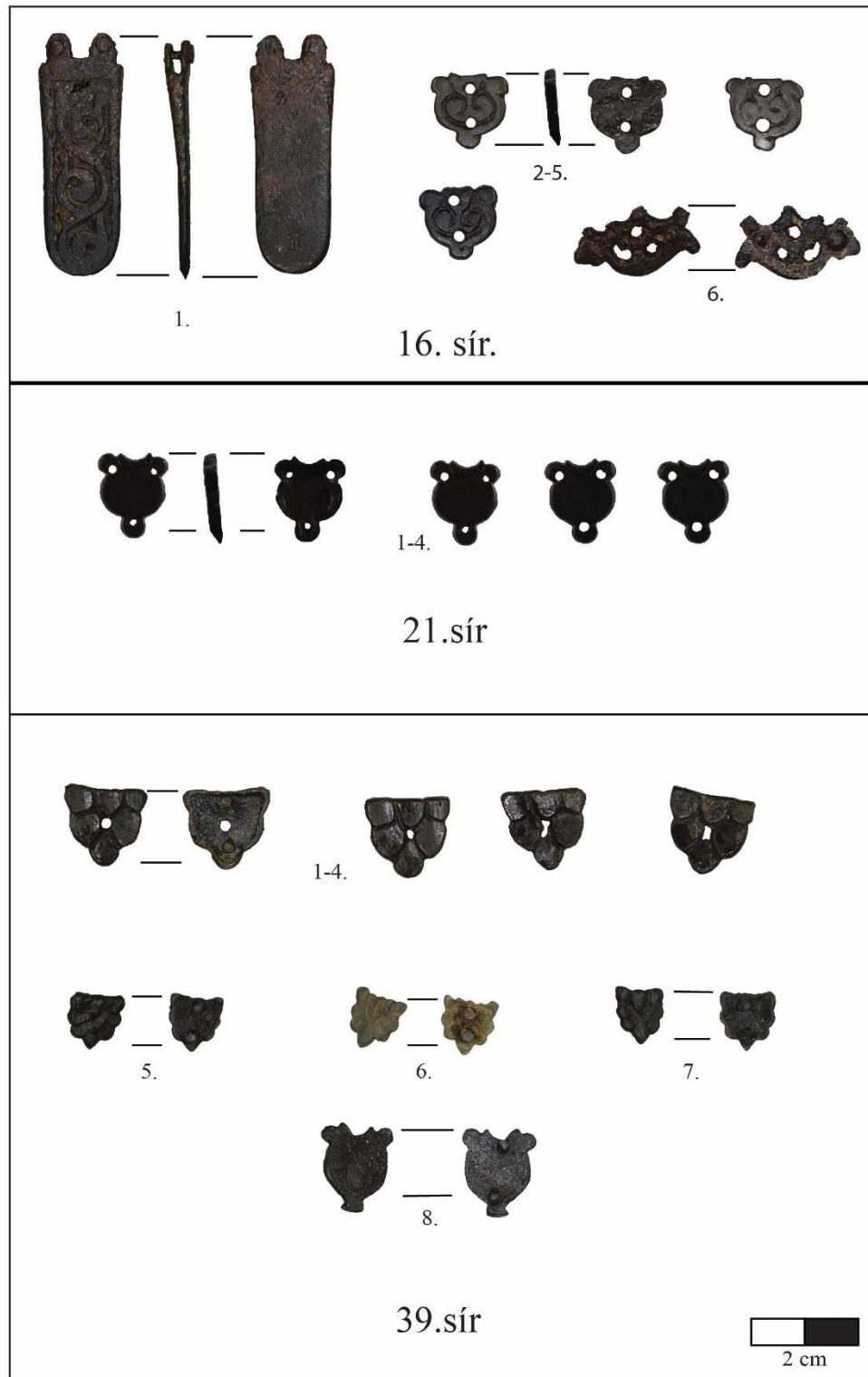
Szücsi, F. 2023.: The 9th Century Chronology under Fire? Remarks on the Chronology of the Spiral and Multiple S-Ended Pendants. In.: Mărginean, F., Romat, S., Bacuet-Crisan, D., Keve, L., Stanciu, I. (szerk): *Orbis Mediaevalis IV. The Power in the Middle Ages (7th – 14th Centuries)*. Cluj-Napoca – Budapest, 207-227.

Tórbágyi M., Tóth Cs. (2011) : Numizmatika. In: Gróf, P. –Horváth, F. – Kulcsár, V. – F. Romhányi, B. – Tari, E. –T. Bíró, K – Müller, R. (szerk.): *Régészeti Kézikönyv*. Budapest. 417–436.

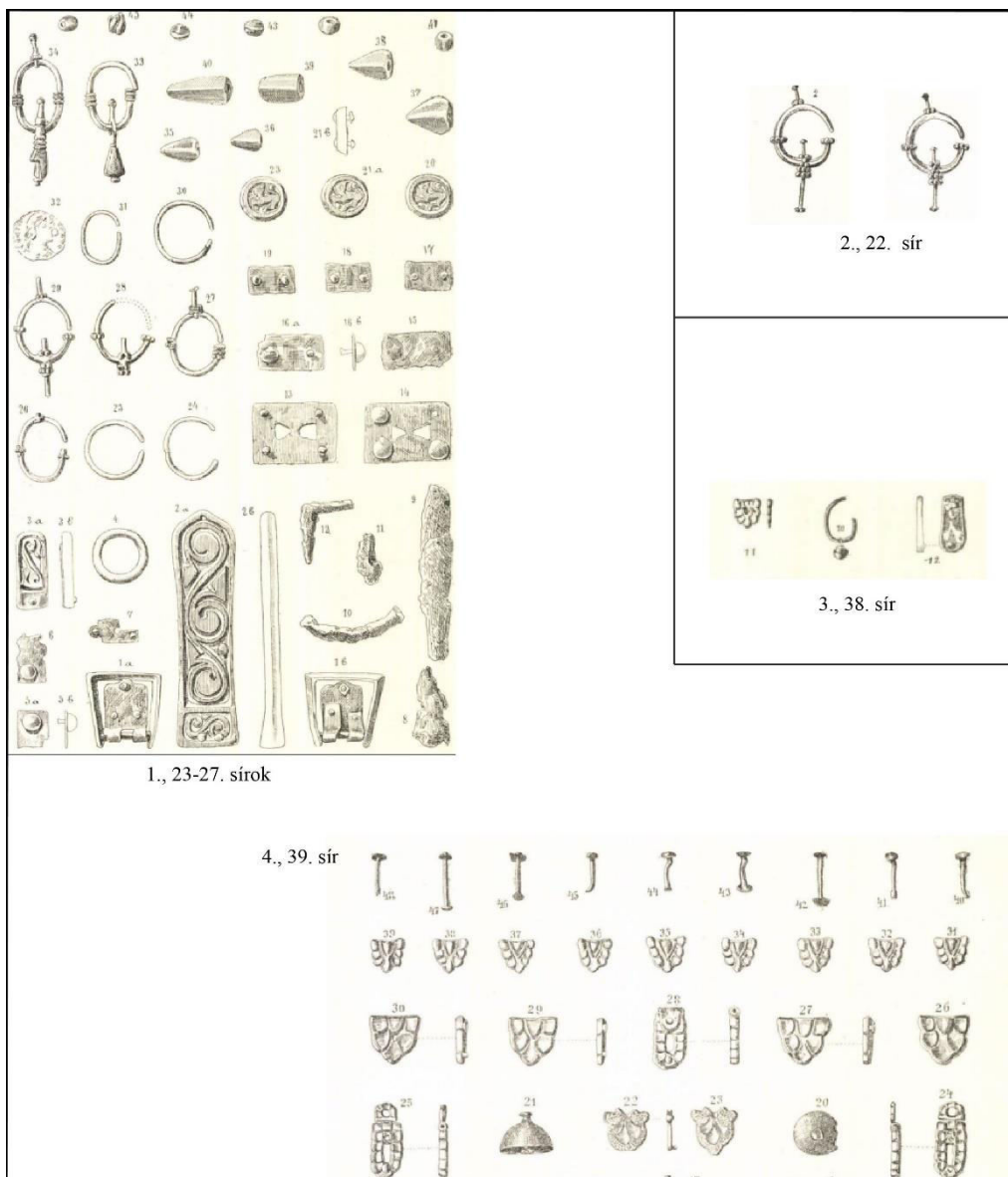
Vida T. 2003.: A korai és közép avar kor. In: Visy Zs. (szerk): *Magyar régészet az ezredfordulón*. Budapest. pp. 302–308.

Zábojník, J. 1991: Seriation von Gürtelbeschlaggarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs. Beitrag zur Chronologie der Zeit des awarischen Khaganats. In: *K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo vcasnom stredoveku*. Red.: Zlata Cilinská. Nitra, 219-321.

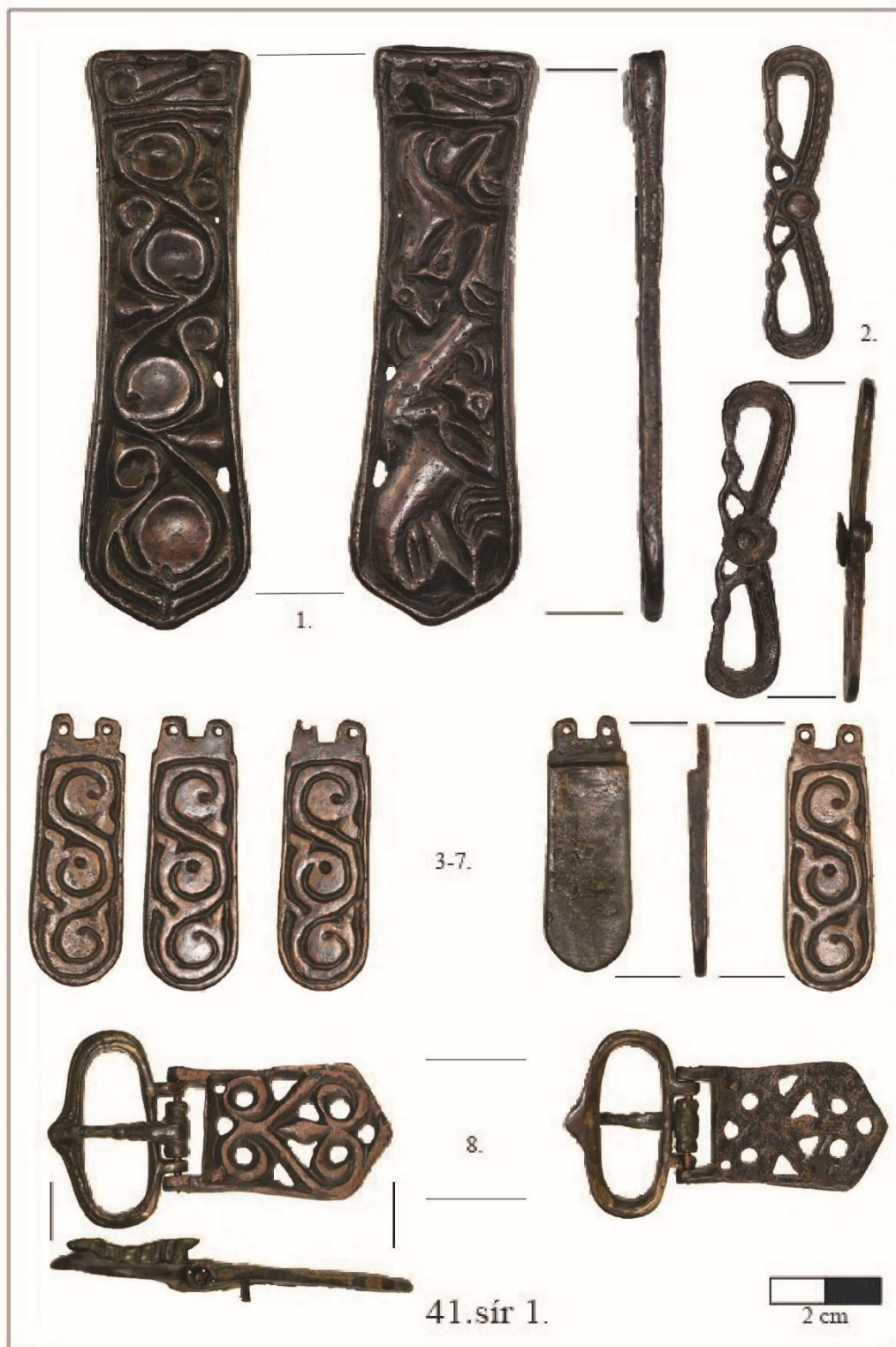
TÁBLÁK

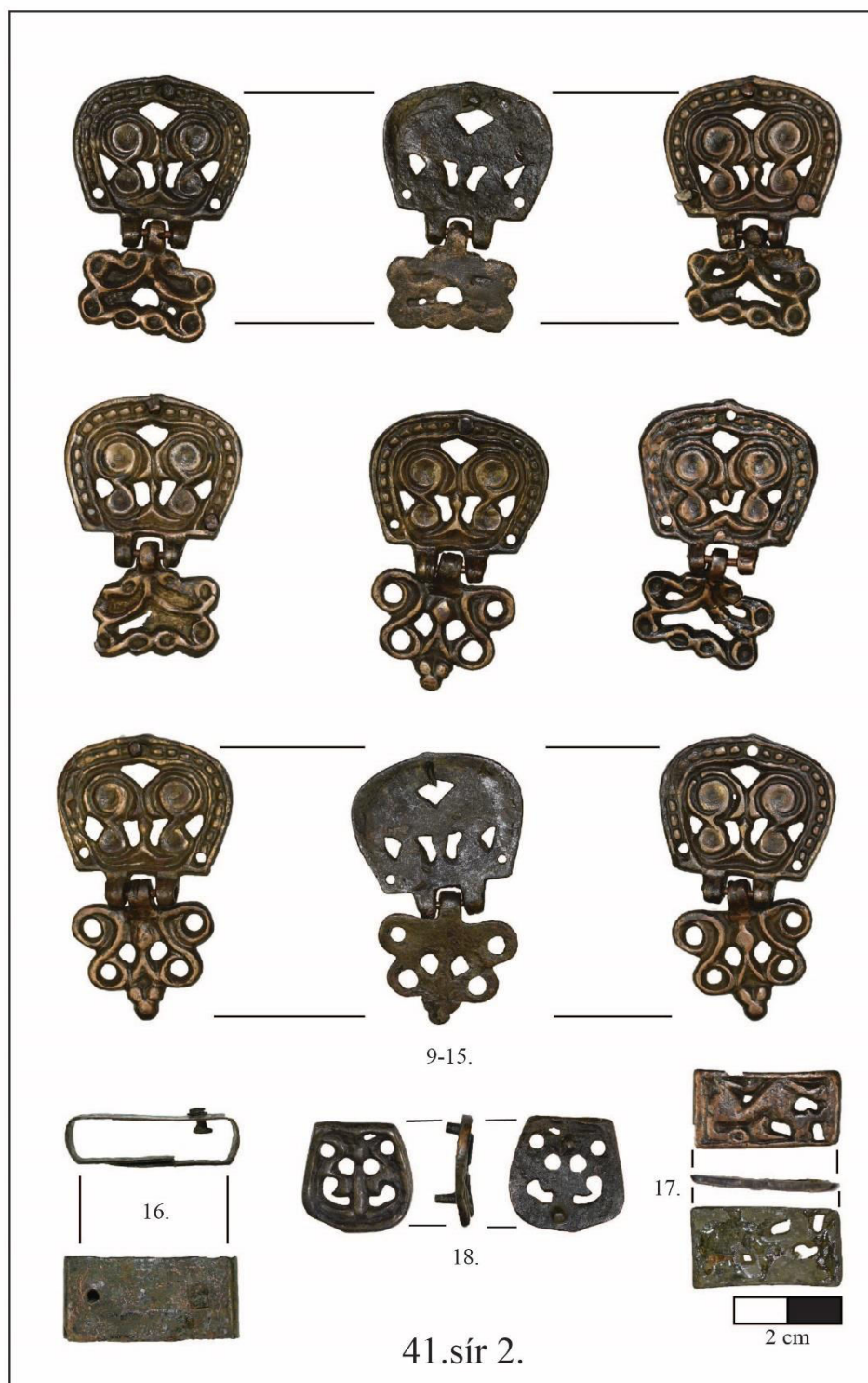
1. tábla

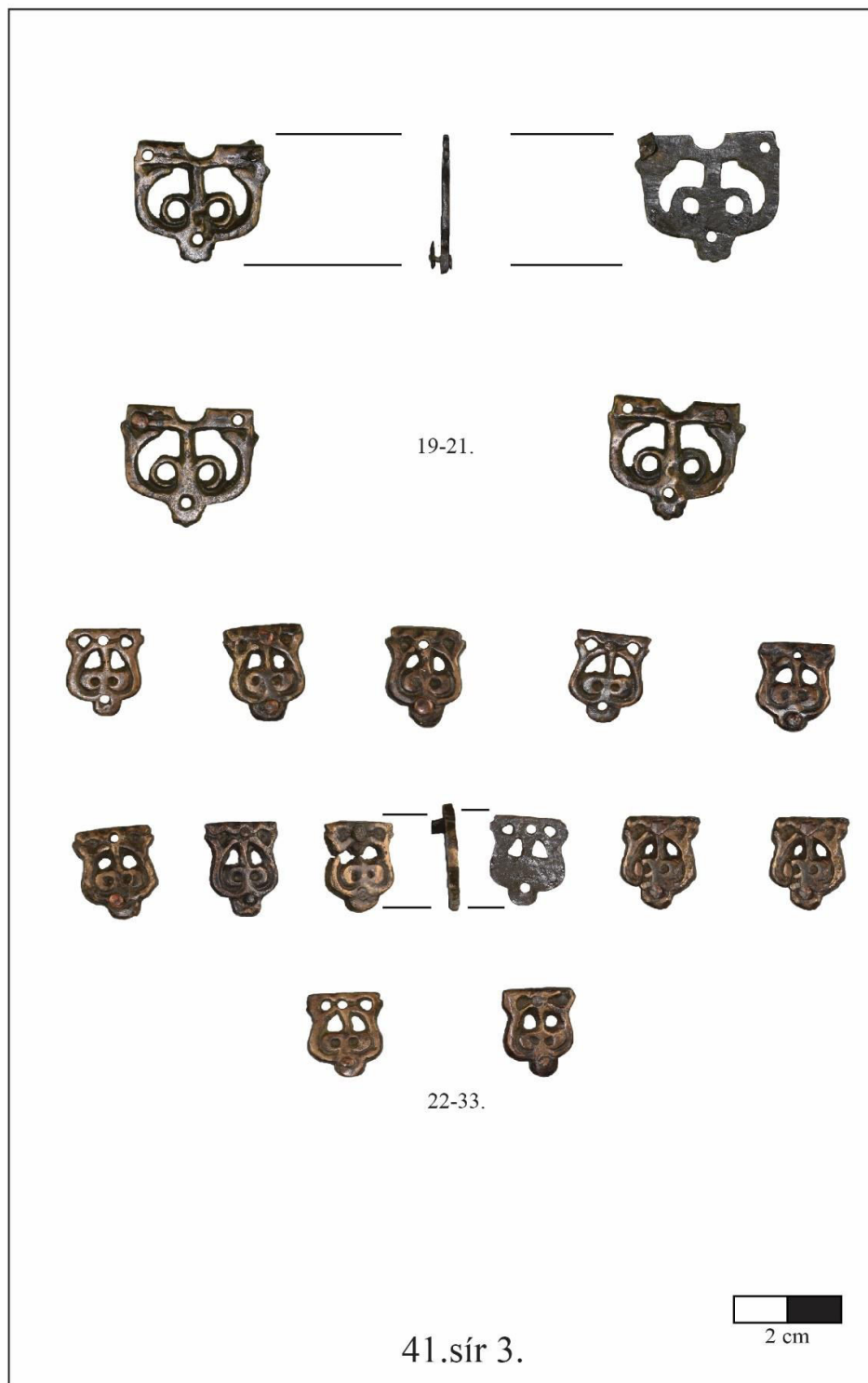

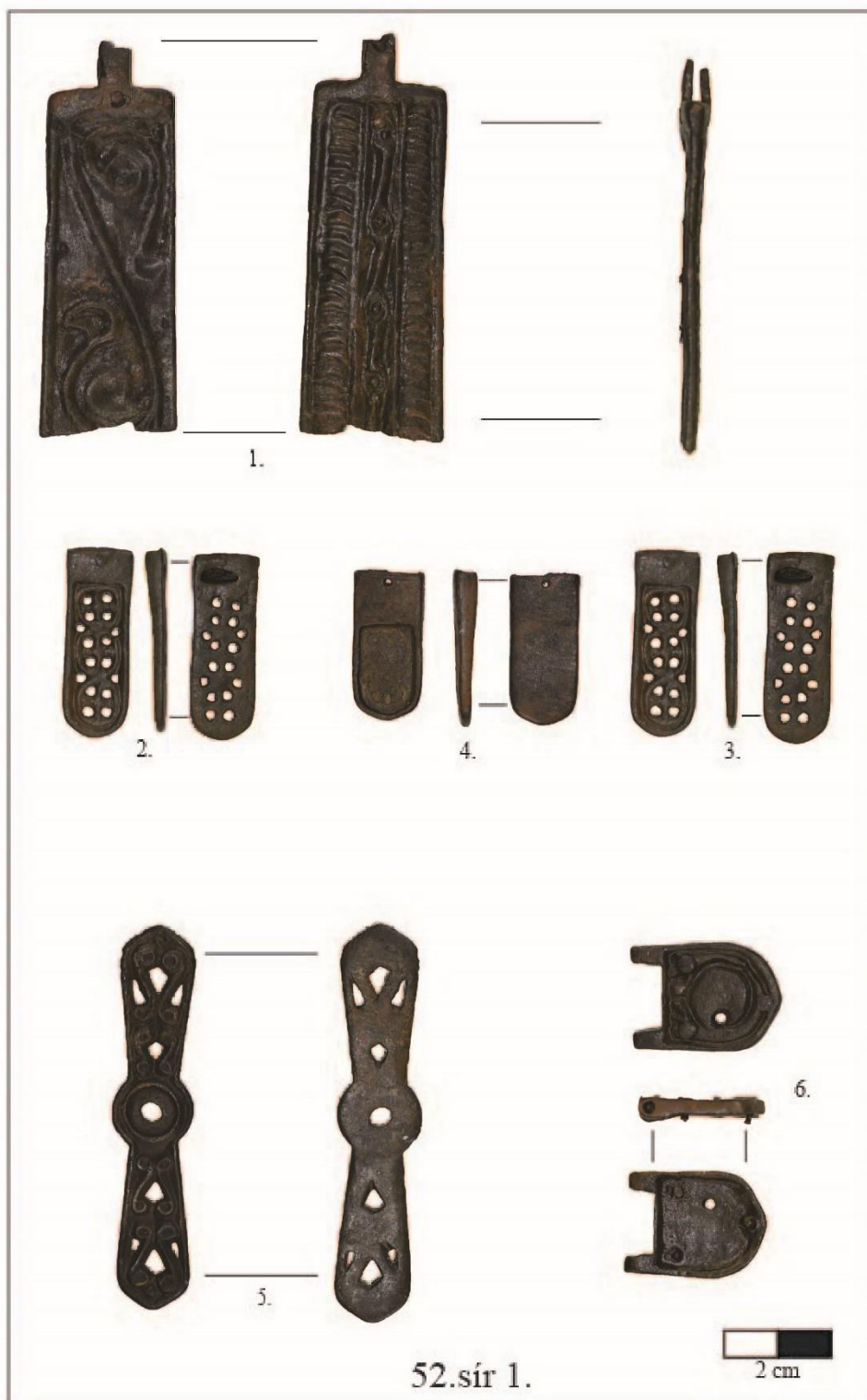
2. tábla

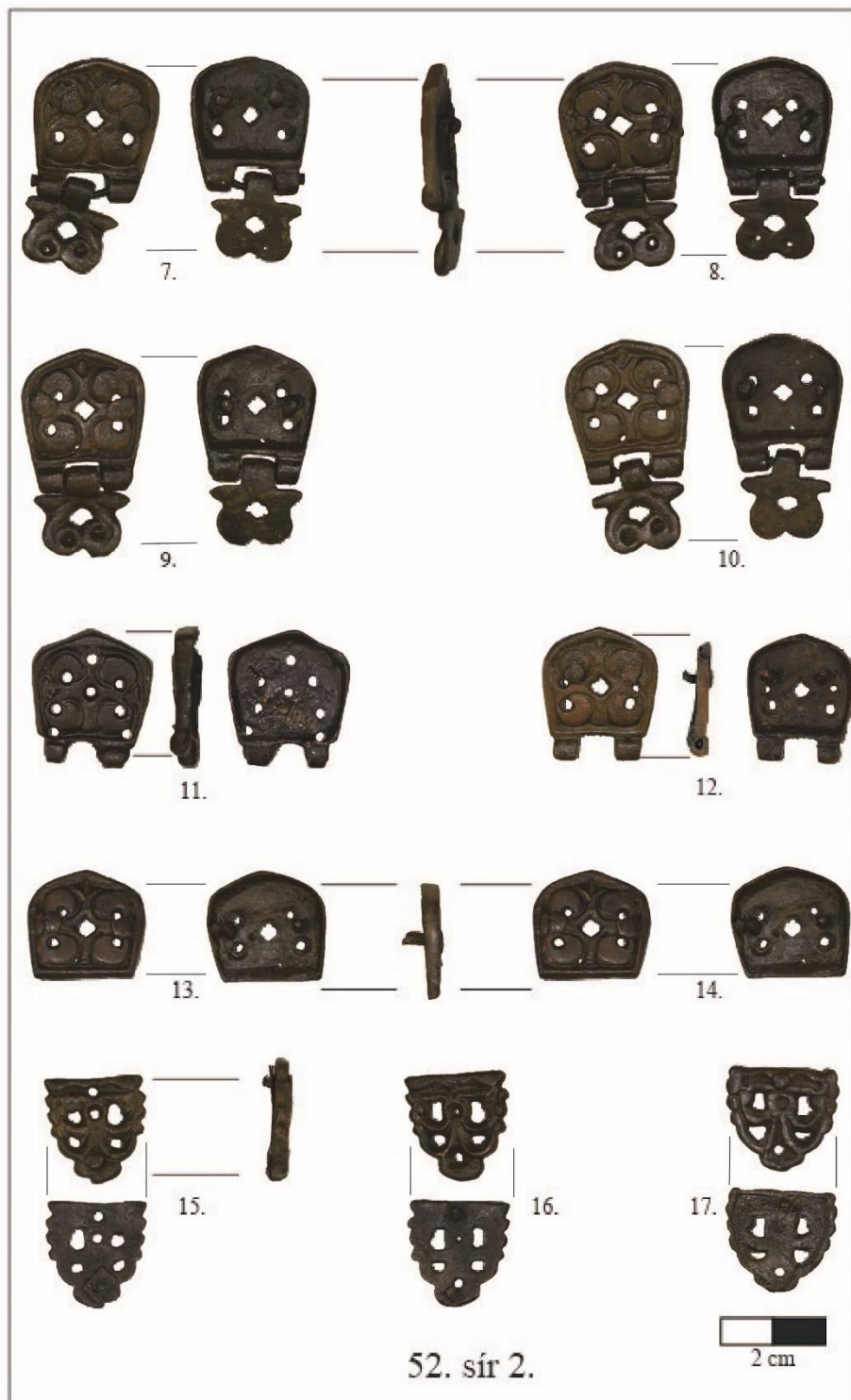
3. tábla

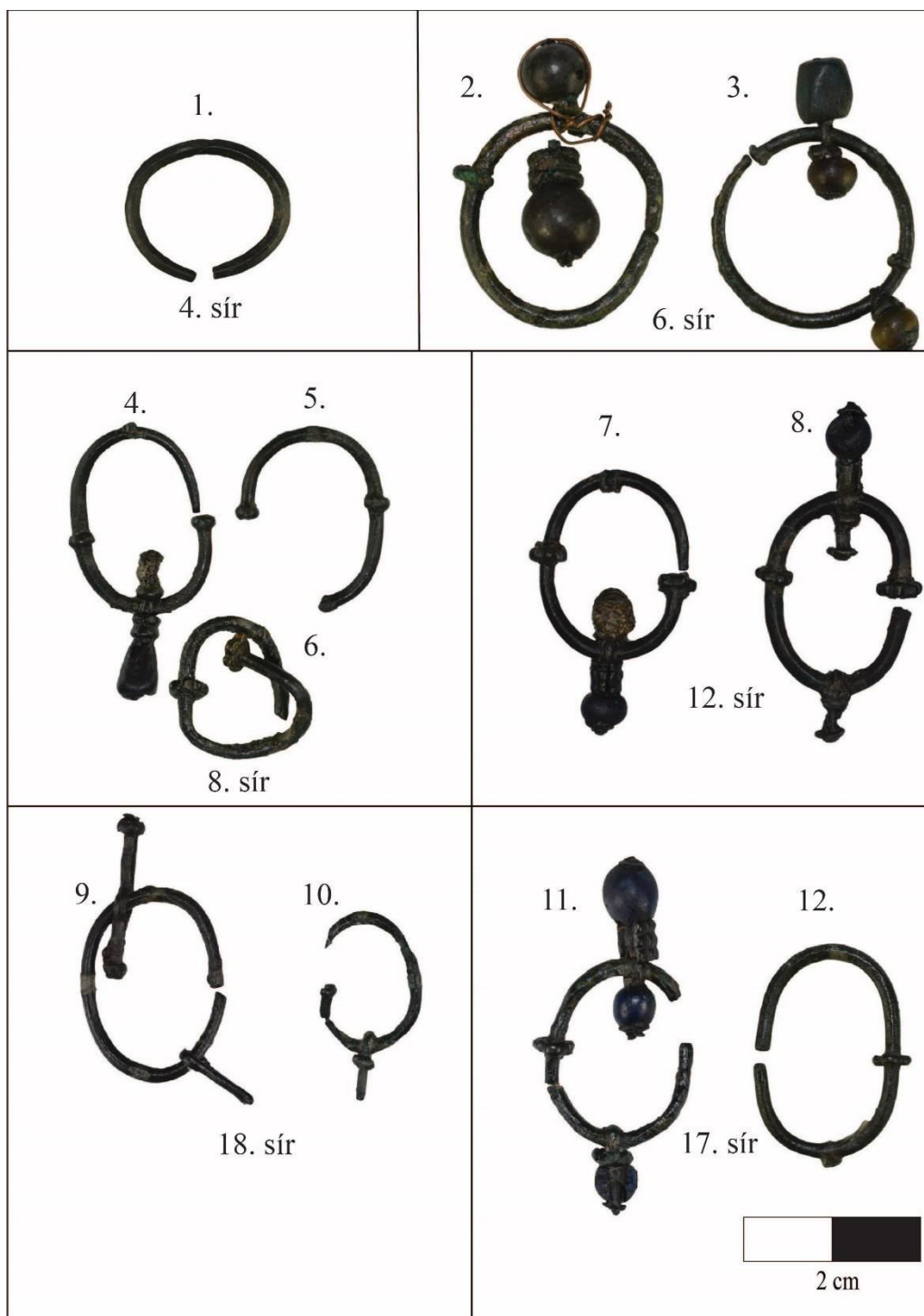
6. tábla

7. tábla

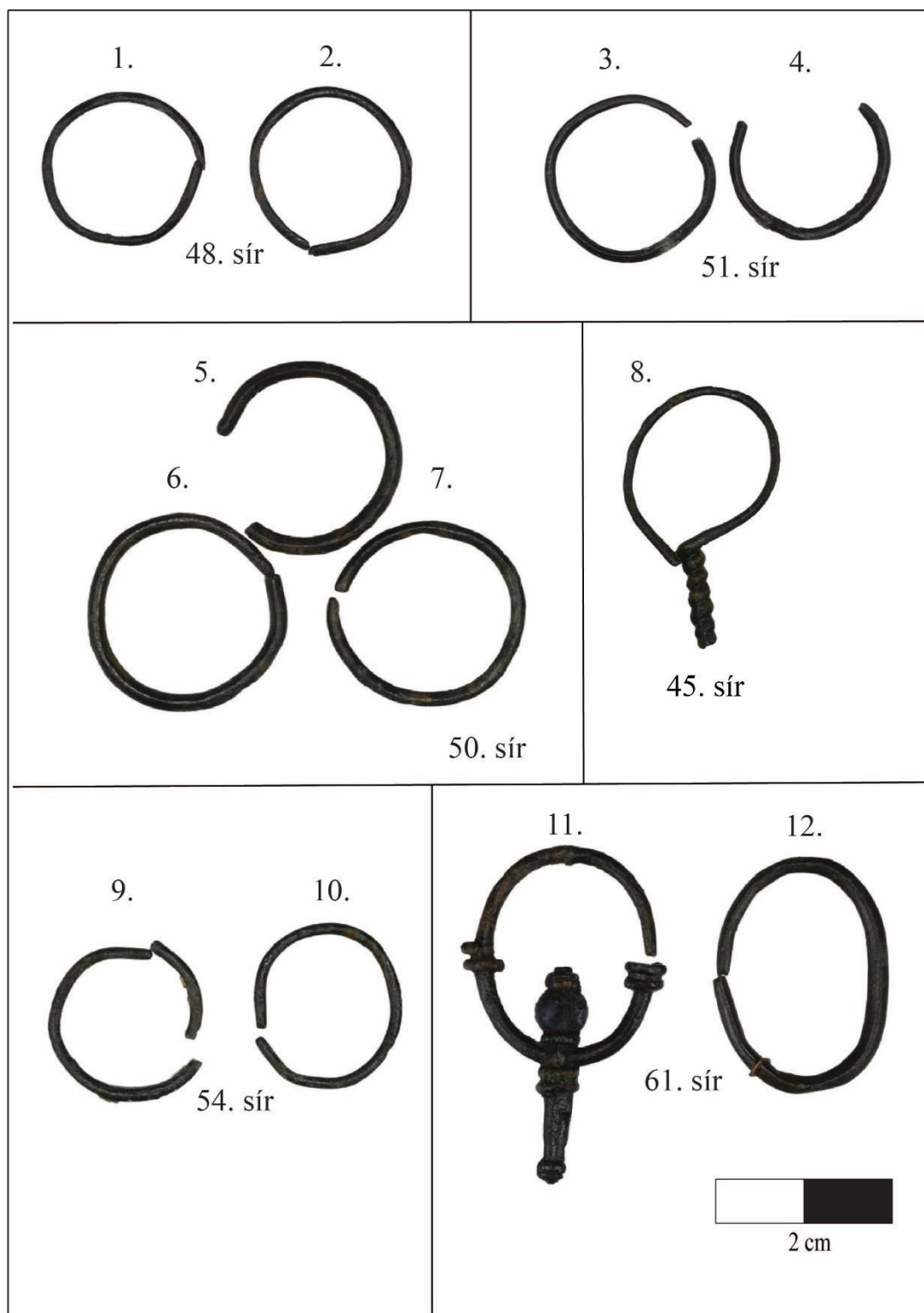
8. tábla

9. tábla

10. tábla

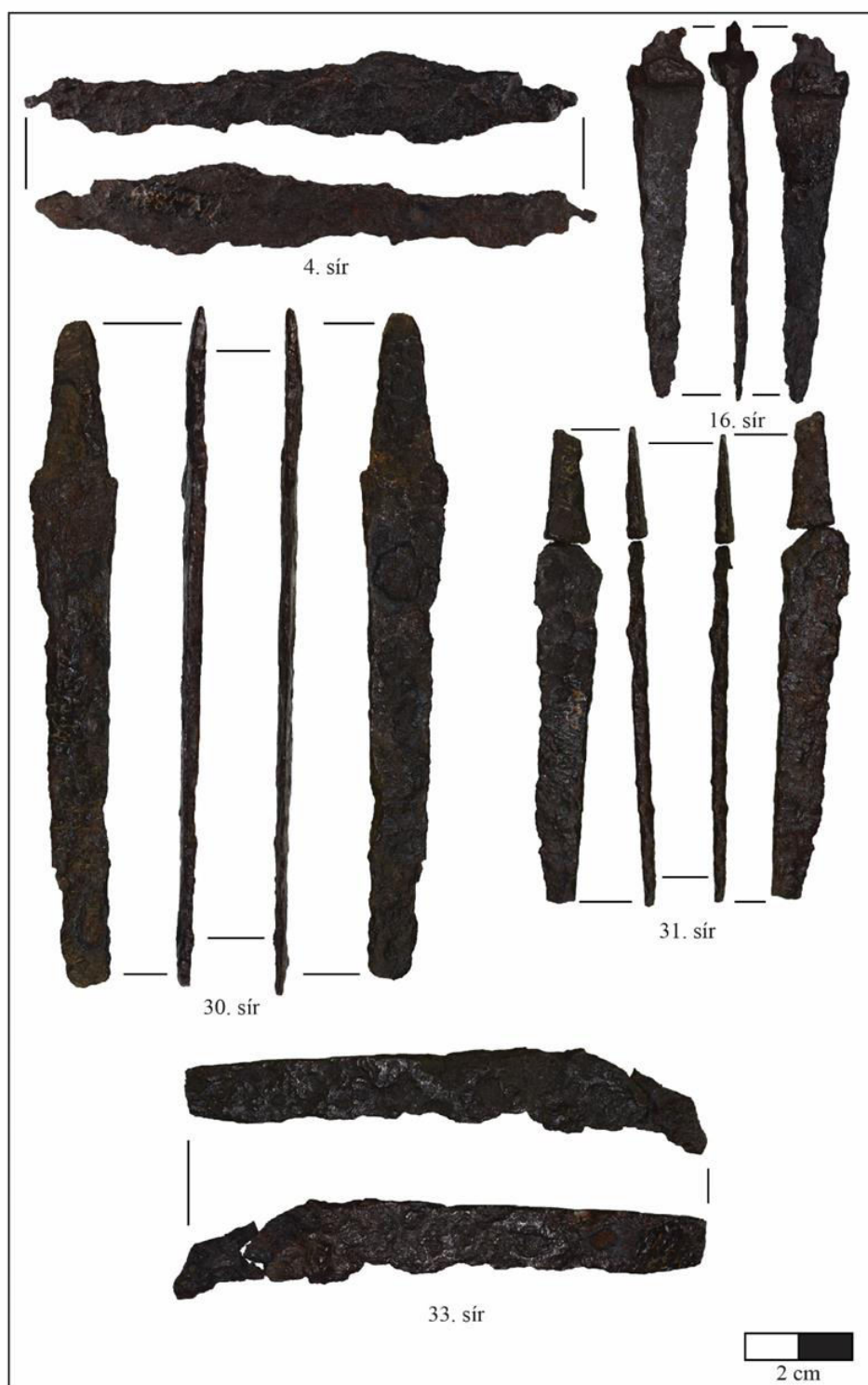
11. tábla

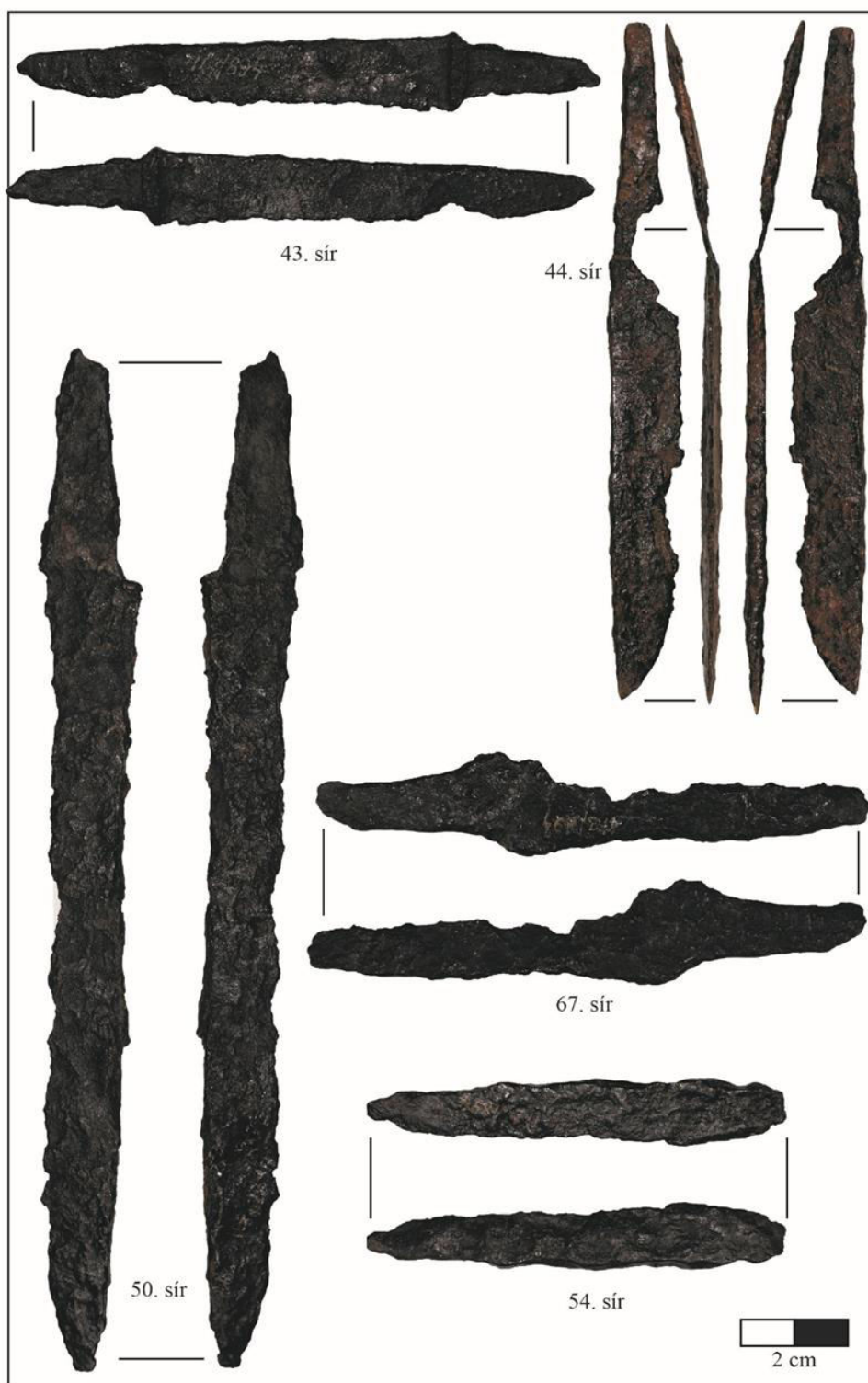
12. tábla

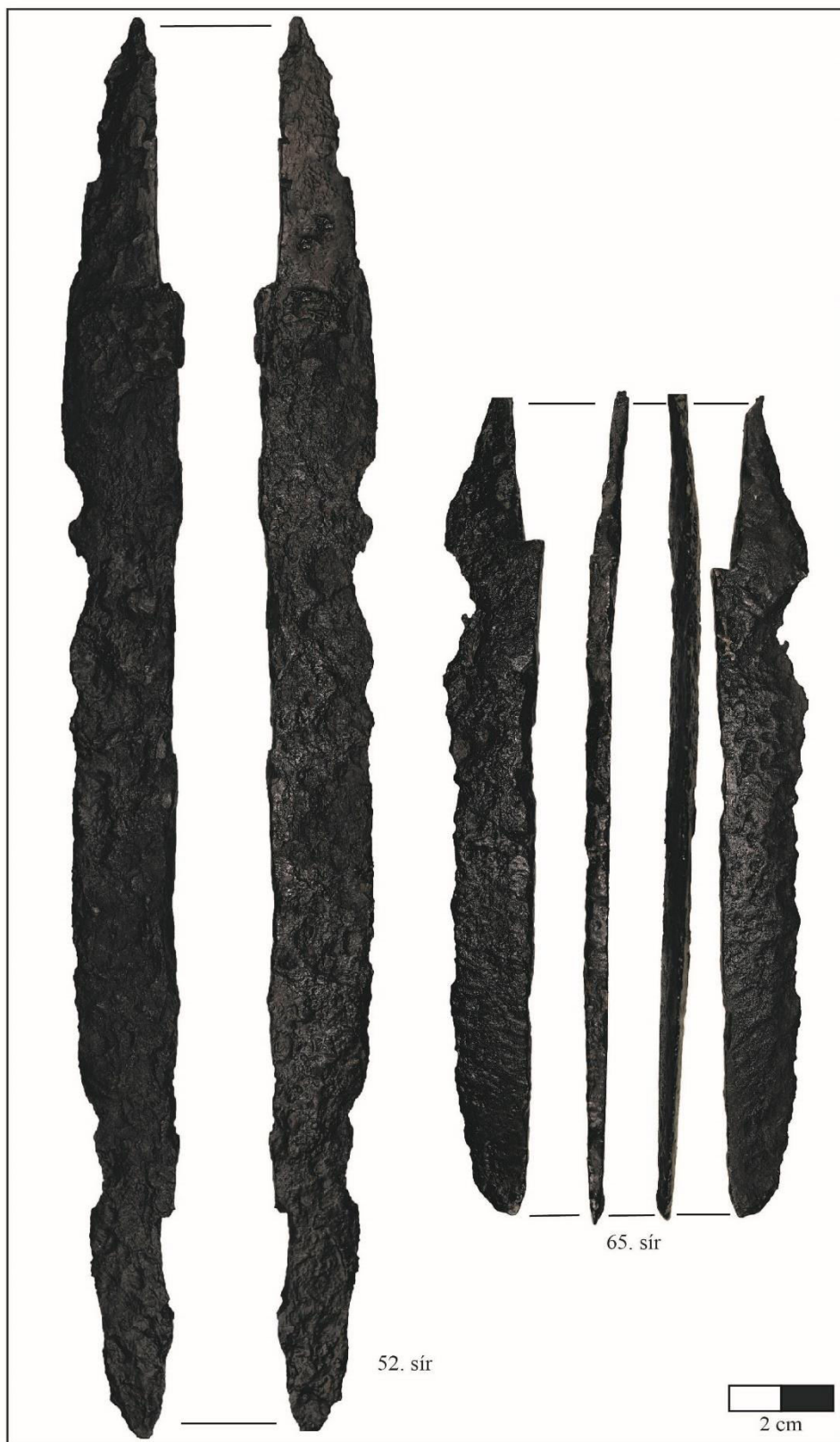
16. sír balta

14. tábla

15. tábla

16. tábla